

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VI kadencja
Prezes Rady Ministrów
DSPA-4406-465(4)/08

Druk nr 956
Warszawa, 16 września 2008 r.

Pan
Bronisław Komorowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku.

Przekazuję przyjęty przez Radę Ministrów dokument:

- Informacja Rządu na temat aktualnej sytuacji i działań podejmowanych w polskiej oświacie. Edukacja skuteczna, przyjazna i nowoczesna.

Jednocześnie informuję, że Rada Ministrów upoważniła Ministra Edukacji Narodowej do reprezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych.

Z wyrazami szacunku

(-) Donald Tusk

**INFORMACJA RZĄDU
NA TEMAT AKTUALNEJ SYTUACJI
I DZIAŁAŃ PODEJMOWANYCH
W POLSKIEJ OŚWIACIE**

Edukacja skuteczna, przyjazna i nowoczesna

Warszawa, 15 września 2008 r.

Spis treści

1. Cele zmian w edukacji	3
2. Wzmocnienie pozycji zawodowej nauczyciela	8
3. Upowszechnienie wychowania przedszkolnego i obniżenie wieku obowiązku szkolnego	21
4. Korekta programowa dotycząca wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego oraz doskonalenie systemu egzaminów zewnętrznych	27
5. Najważniejsze kierunki działań w obszarze kształcenia zawodowego, zaspokajania specjalnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się przez całe życie	33
6. Otwarcie polskiego systemu edukacji na świat, działania na rzecz integracji cudzoziemców w polskim systemie oświaty i wspieranie nauczania polskich dzieci poza granicami Polski	41
7. Nowy podział kompetencji w zarządzaniu oświatą i poprawa jakości nadzoru pedagogicznego	46
8. Nakłady finansowe na oświatę i wychowanie oraz edukacyjną opiekę wychowawczą	57

Załączniki nr 1

Działania współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

1A. Działania wspierające zmiany w systemie edukacji, współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Priorytetu III – Wysoka jakość systemu oświaty Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013	58
1B. Rezultaty projektów finansowanych z udziałem środków Unii Europejskiej, wdrażanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w latach 2005 – 2008	60
1C. Działania wspierające rozwój edukacji w regionach, współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, realizowane w ramach Priorytetu IX <i>Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach</i> , Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013	62

Załączniki nr 2

Przygotowane akty prawne wprowadzające zmiany w systemie edukacji

2A. Obowiązujące	67
2B. Projekty w finalnej fazie prac legislacyjnych	69
2C. Projekty na zaawansowanym etapie prac legislacyjnych	69
2D. Projekty, nad którymi zakończono prace koncepcyjne	71

1. Cele zmian w edukacji

Rok szkolny 2008/2009 będzie okresem spokojnej pracy i systematycznych przygotowań do wprowadzenia od roku 2009/2010 ważnych i bardzo potrzebnych zmian.

Wszystkie działania wprowadzane w edukacji wymagają zaangażowania środowiska nauczycielskiego, dlatego też wzmocnienie pozycji zawodowej nauczycieli, poprawienie warunków ich pracy i wsparcie w realizacji trudnej misji uważamy za jedno z najważniejszych zadań. Jedynie dzięki nauczycielom dobrze pracującym i rozumiejącym istotę wprowadzanych reform mogą się one udać. Jesteśmy przekonani, że dobrze przygotowani i oddani swojej pracy nauczyciele sprawią, iż edukacja w Polsce będzie skuteczna, przyjazna i nowoczesna.

Podjęliśmy kroki zmierzające do istotnej poprawy wynagrodzeń nauczycieli. Proces ten został rozpoczęty już w pierwszych dniach pracy Rządu. Na wniosek Rządu Sejm uchwalił 6 grudnia 2007 r. ustawę o zmianie ustawy Karta Nauczyciela (Dz.U. Nr 247, poz. 1821) wprowadzającą obowiązek ustalania w ustawie budżetowej odrębnej kwoty bazowej dla nauczycieli. Umożliwia to prowadzenie niezależnej dyskusji dotyczącej zapewnienia środków finansowych dla najliczniejszej i jednocześnie kluczowej dla przyszłości Polski grupy zawodowej sektora finansów publicznych. Warto w tym miejscu podkreślić, że wzrost kwoty bazowej dla nauczycieli w 2008 roku znacznie przewyższał wzrost kwoty bazowej dla innych grup zawodowych sfery budżetowej.

Działaniom zmierzającym do poprawienia jakości edukacji podporządkowane są zmiany zaproponowane obecnie w ustawie Karta Nauczyciela, dające znaczące podwyższenie płac nauczycieli niezależnie od stopnia awansu zawodowego. Każdy nauczyciel będzie pod koniec przyszłego roku zarabiał więcej – ten początkujący o ponad 500 złotych, a najstarszy stażem o prawie 400 złotych. W kolejnym – 2010 roku – proponowana skala podwyżek jest podobna. Ponadto chcemy zmniejszyć dysproporcje między wynagrodzeniem nauczyciela początkującego a bardziej doświadczonego, zakładając systematyczną poprawę dla wszystkich. Zwracamy uwagę na finansowe zachęcenie młodych ludzi do wyboru tego pięknego zawodu, stąd zabiegi zmierzające do podwyższenia płac nauczycieli początkujących. Mówiąc w skrócie – chcemy od szkół i nauczycieli wymagać trochę więcej, ale także lepiej za to płacić.

Zamierzamy wprowadzić mechanizmy kontroli nad wywiązywaniem się samorządów terytorialnych z obowiązku utrzymywania co najmniej średnich wynagrodzeń dla nauczycieli

– określonych w Karcie Nauczyciela – przez zobowiązanie ich do informowania o średnich wynagrodzeniach nauczycieli oraz uzupełnienia funduszu wynagrodzeń nauczycieli na dany rok w przypadku nieosiągnięcia wymaganej wysokości średnich wynagrodzeń dla pedagogów posiadających poszczególne stopnie awansu zawodowego.

Planujemy, że za trzy lata wszystkie polskie dzieci, podobnie jak większość dzieci w Europie, będą rozpoczynały naukę szkolną – poprzedzoną przynajmniej rokiem edukacji przedszkolnej – w wieku 6 lat, zaś podstawa programowa precyzująca wymagania przyczyni się do istotnej poprawy skuteczności kształcenia. Chcemy, żeby i sześciolatki, i siedmiolatki jak najłagodniej wchodziły do szkoły, żeby rodzice mogli mieć zaufanie, że ich dzieci znajdą w niej dobrą opiekę i mądre powiązanie zabawy z edukacją.

W wielu miejscach i na świecie i w Polsce edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna to proces przyjazny i radosny – okres odkrywania własnych możliwości, nabywania nowych umiejętności. Każde dziecko ma prawo do korzystania ze zindywidualizowanej pomocy w przypadku trudności oraz do radości z osiągania sukcesów. Zarówno trzylatek, jak i ośmiolatek bardzo potrzebuje poczucia sukcesu, wiary we własne siły. Dlatego tak ważne jest indywidualne podejście do najmłodszych uczniów, uważna obserwacja, wypatrywanie i wzmacnianie mocnych stron, udzielanie wsparcia w przypadku podejmowania nowych wyzwań. Rodzice i dziecko powinni poznać, rozumieć i akceptować wymagania przedszkola i szkoły, a także cieszyć się z procesu dochodzenia do ich wypełnienia.

To oczywiste warunki konieczne w dobrze zaprojektowanej edukacji małych dzieci. Jeśli szkoła podstawowa wzbudza obawy rodziców co do tego, czy jest w stanie odpowiednio przyjaźnie zaopiekować się ich dzieckiem, musi się ona zmienić, zarówno pod względem organizacji przestrzeni nauczania, która musi być dostosowana do potrzeb małych dzieci, jak też pod względem odpowiedniego, profesjonalnego i przyjaznego nastawienia kadry.

Nowocześnie wykształcony nauczyciel edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej umie zorganizować pracę małych dzieci i otoczyć je opieką. Wie, że wymagają one częstych zmian form działania, często indywidualnego podejścia, różnicowania wymagań, doceniania choćby najmniejszych osiągnięć. Wie, że muszą nauczyć się samodzielności, współpracy, potrafi przeplatać naukę aktywnymi ćwiczeniami i rekreacją, uczyć przez grę i zabawę. Wplatać w czas pracy ucznia specjalnie dla niego zaprojektowane zajęcia i zadania wyrównujące deficyty czy rozwijające szczególne talenty. Dla dobrze przygotowanego nauczyciela to jest oczywiste i stanowi stały element jego warsztatu pracy.

Podjęliśmy konkretne działania zmierzające do upowszechnienia wychowania przedszkolnego, między innymi przez uporządkowanie przepisów dotyczących możliwości tworzenia i funkcjonowania różnych form edukacji przedszkolnej oraz wprowadzenie obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dla dzieci 5-letnich. Proces zostanie rozłożony na dwa lata. Od 1 września 2009 roku dzieci w wieku 5 lat będą miały prawo do rocznego przygotowania przedszkolnego (dla każdego pięciolatka przygotowana zostanie oferta edukacji przedszkolnej). Od 1 września 2010 roku dzieci w wieku 5 lat będą miały obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego, a gmina – obowiązek zorganizowania bezpłatnego transportu i opieki podczas przewozu, jeżeli droga dziecka do najbliższego przedszkola, zespołu lub punktu przedszkolnego będzie dłuższa niż trzy kilometry.

Zapewnimy lepszy dostęp do edukacji najmłodszych dzieci dzięki obniżeniu wieku rozpoczynania obowiązku szkolnego. Dzięki temu wykorzystany zostanie potencjał systemu szkolnego dla wyrównywania szans edukacyjnych oraz wczesnego rozpoznawania uzdolnień. Młodsze dzieci będą wprowadzane stopniowo do systemu edukacji w ciągu trzech lat. Od 1 września 2009 r. obowiązkiem szkolnym będą objęte dzieci sześciolatnie urodzone między 1 stycznia a 30 kwietnia 2003 r., od 1 września 2010 r. – dzieci urodzone między 1 stycznia i 31 sierpnia 2004 r., a od 1 września 2011 r. cały rocznik dzieci sześciolatków. W tym okresie rodzice dzieci będą mogli sami zdecydować, kiedy ich dziecko rozpocznie spełnianie obowiązku szkolnego: w wieku 6 czy 7 lat.

Szkoła ma pomagać uczniom w poznaniu siebie samych, otaczającego świata i ludzi, a także dobrze przygotować do dorosłego życia. Aby mogli w nim odnosić sukcesy i cieszyć się ze swoich osiągnięć, szkoła musi być przyjazna, a zarazem wymagająca. Dobry nauczyciel ustawia uczniom poprzeczkę wysoko, ale zapewnia też wsparcie, które sprawia, że jej wysokość okazuje się możliwa do pokonania.

Reforma programowa wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego została ukierunkowana na precyzyjny opis efektów kształcenia na każdym etapie edukacyjnym oraz zwiększenie autonomii szkół i nauczycieli w doborze metod i form organizacyjnych najlepszych dla efektywnego procesu kształcenia. Służyć temu będzie między innymi:

- połączenie podstaw programowych i standardów egzaminacyjnych w jeden dokument – podstawę programową sformułowaną w języku wymagań, dzięki któremu nauczyciele będą wiedzieć, czego mają nauczyć, a rodzice i sami uczniowie, co trzeba umieć, aby dobrze zdać egzamin;

- przywrócenie nauczycielom prawa do swobodnego wyboru – stosownie do potrzeb, możliwości, zainteresowań uczniów i własnych preferencji – programów, podręczników i środków dydaktycznych.

Podjęmowane są także działania w obszarze szkolnictwa zawodowego. Wśród nich wzmocnienie kadr dzięki ułatwieniu zatrudnienia w kształceniu zawodowym osób, które nie są nauczycielami, ale posiadają przygotowanie specjalistyczne do prowadzenia zajęć z zakresu nauki zawodu i znajomość nowoczesnych technologii. Dyrektor szkoły, za zgodą organu prowadzącego, będzie miał możliwość zatrudniania takich specjalistów na zasadach określonych w Kodeksie Pracy lub na podstawie umów cywilnoprawnych.

Projektowane są też zmiany programowe i organizacyjne dotyczące kształcenia zawodowego; dotyczące podniesienia jakości kształcenia i opieki dzieci niepełnosprawnych oraz dotyczące kształcenia polskich dzieci za granicą. Przygotowywanie tych potrzebnych zmian programowych jest realizowane ze wsparciem środków europejskich.

Nastąpi także prawne usankcjonowanie możliwości realizowania w polskich szkołach programów zagranicznych instytucji edukacyjnych, takich jak np. IBO (matura międzynarodowa), ponieważ proponuje się wprowadzenie do ustawy pojęcia oddziału międzynarodowego, uruchamianego po uzyskaniu zgody ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania. Konieczne jest przy tym zagwarantowanie prowadzenia w takim oddziale nauki języka polskiego oraz nauki o historii i kulturze polskiej.

Poprawa jakości kształcenia nie jest możliwa bez dobrego zarządzania szkołami i placówkami oświatowymi oraz sprawnie działającego nadzoru pedagogicznego. Warunkiem koniecznym dobrego zarządzania i sprawnego nadzoru jest jednoznaczne określenie zakresu odpowiedzialności i kompetencji wszystkich uczestniczących w procesie osób i instytucji: dyrektora szkoły, nadzoru pedagogicznego, jednostek samorządu terytorialnego prowadzących edukację jako zadanie własne oraz rodziców.

Podstawowym zadaniem nadzoru powinna być troska o jakość kształcenia. Odbiurokratyzowanie nadzoru pedagogicznego i jasny rozdział zadań między organ prowadzący szkołę oraz organ nadzorujący jest elementem racjonalnej decentralizacji części kompetencji państwa. Znaczne zmniejszenie liczby zadań, które nie mają bezpośredniego wpływu na poprawę jakości kształcenia a są wykonywane przez kuratorów oświaty, umożliwi zwiększenie zaangażowania kuratora w działania na rzecz poprawy jakości pracy szkoły.

Proponujemy także zmiany w sposobie podejmowania decyzji dotyczących ustalania przez jednostki samorządu terytorialnego sieci szkół publicznych, likwidacji szkoły oraz przeniesienia kształcenia w określonym zawodzie do innej szkoły lub placówki.

Jednocześnie chcemy chronić małe szkoły przed likwidacją przez umożliwienie samorządom przekazywania szkół publicznych (bezpłatnych dla ucznia) do prowadzenia – w drodze porozumienia – na przykład stowarzyszeniom rodziców, bez możliwości wykorzystania tego trybu do przekształcenia szkoły publicznej w niepubliczną. Przepis zabrania wręcz nowemu organowi prowadzącemu likwidacji szkoły. Gdyby nowy organ prowadzący chciał odstąpić od jej prowadzenia, samorząd będzie musiał przejąć szkołę z powrotem.

Zakładamy również zwiększenie wpływu lokalnej społeczności na politykę oświatową przez zobowiązanie wójtów, burmistrzów, prezydentów, starostów i marszałków do przedstawiania – w terminie do 31 października każdego roku – radzie gminy, powiatu oraz sejmikowi województwa informacji o stanie realizacji zadań oświatowych za poprzedni rok, w tym o wynikach sprawdzianów i egzaminów.

Liczymy, że samorząd lokalny, wsparty przez działania różnych obywatelskich organizacji ze swojego terenu, będzie ważnym partnerem Ministerstwa Edukacji Narodowej w realizacji projektowanych zmian.

Reasumując – głównymi celami aktualnych zmian w oświacie jest:

1. wzmocnienie pozycji zawodowej nauczyciela;
2. upowszechnienie wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3-5 lat, w tym obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego dla dzieci 5-letnich;
3. zapewnienie lepszego dostępu do edukacji najmłodszych dzieci przez obniżenie wieku rozpoczynania obowiązkowego szkolnego do wieku 6 lat, co umożliwi wykorzystanie potencjału systemu szkolnego dla wyrównywania szans oraz wczesnego odkrywania uzdolnień;
4. reforma programowa wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego ukierunkowana na precyzyjny opis efektów kształcenia na każdym etapie edukacyjnym oraz zwiększenie autonomii szkół w kreowaniu procesu kształcenia;
5. poprawa jakości kształcenia zawodowego, zaspokajania specjalnych potrzeb edukacyjnych oraz warunków uczenia się przez całe życie;

6. otwarcie polskiego systemu edukacji na świat, działania na rzecz integracji cudzoziemców w polskim systemie oświaty i wspieranie nauczania polskich dzieci poza granicami Polski;
7. poprawa jakości edukacji przez odbiurokratyzowanie nadzoru pedagogicznego i jasny rozdział zadań między organy prowadzące szkoły oraz organy sprawujące nadzór pedagogiczny, będący elementem racjonalnej decentralizacji części kompetencji państwa w obszarze oświaty i wychowania.

W kolejnych rozdziałach tego opracowania przedstawiona zostanie diagnoza sytuacji w oświacie we wskazanych obszarach i opis działań wykonanych, podjętych i planowanych dla poprawy tej sytuacji, czyli realizacji założonych celów.

2. Wzmocnienie pozycji zawodowej nauczyciela

Perspektywy rozwoju zawodowego nauczycieli oparte na możliwości stałego pozyskiwania wiedzy i umiejętności są jednymi z elementów warunkujących funkcjonowanie współczesnej szkoły, ukierunkowanej na rozwój ucznia i jego umiejętności. Proces kształtowania obowiązujących i stosowanych tu rozwiązań musi podlegać zatem stałej analizie i być modyfikowany w ślad za dokonywaną oceną potrzeb i oczekiwań ucznia. Taka modyfikacja nie jest jednak możliwa bez udziału wszystkich podmiotów zaangażowanych w proces edukacji, w tym rodziców, a przede wszystkim nauczycieli, bez których żadna reforma nie może zostać zrealizowana. Przeświadczenie o tym stało się podstawą uruchomienia przez stronę rządową szczególnej procedury pracy nad wypracowaniem optymalnych rozwiązań systemowych, które oparto na zainicjowaniu stałej współpracy z partnerami związkowymi. Poza sporem pozostaje, iż wynagrodzenie nauczycieli powinno odzwierciedlać nakład pracy i zaangażowanie w pracę oraz to, że obecny poziom wypłacanych wynagrodzeń nie jest wystarczający.

Proces poprawy wynagrodzeń nauczycieli został rozpoczęty już w pierwszych dniach pracy rządu. Na wniosek rządu Sejm uchwalił ustawę z dnia 6 grudnia 2007 r. o zmianie ustawy Karta Nauczyciela (Dz.U. Nr 247, poz. 1821), wprowadzającą obowiązek ustalania w ustawie budżetowej odrębnej kwoty bazowej dla nauczycieli. Płace nauczycieli w 2008 r. wzrosły o 10 procent. Warto w tym miejscu podkreślić, że planowany w projekcie budżetu na rok 2008 – przygotowanym przez poprzedni rząd – wzrost kwoty bazowej, od której zależy

wynagrodzenie nauczycieli, planowany był w wysokości 3,3 procent¹. Poniższa tabela przedstawia porównanie wzrostu kwoty bazowej w latach 2003-2008. Zauważmy, że wzrost kwoty bazowej dla nauczycieli w 2008 r. znacznie przewyższał wzrost kwoty bazowej dla innych grup sektora państwowej sfery budżetowej.

Tab. 1. Wzrost kwoty bazowej dla nauczycieli oraz dla innych grup sektora państwowej sfery budżetowej w latach 2003-2008

Rok	Kwota bazowa dla nauczycieli	Wzrost w % do roku ubiegłego	Kwota bazowa dla innych grup sektora publicznego	Wzrost w % do roku ubiegłego
2003	1 667,70	4,00	1 667,70	4,00
2004	1 717,73	3,00	1 717,73	3,00
2005	1 769,26	3,00	1 769,26	3,00
2006	1 795,80	1,50	1 795,80	1,50
2007	1 885,59	5,00	1 795,80	0,00
2008	2 074,15	10,00	1 837,10	2,30

Wysokość kwoty bazowej określonej w ustawie budżetowej oraz wskaźniki określone w art. 30 ust. 3 i 4 ustawy budżetowej determinują średnie wynagrodzenie nauczycieli na poszczególnych stopniach awansu zawodowego. Podwyższenie kwoty bazowej o 10 procent spowodowało również o 10 procent wzrost średniego wynagrodzenia nauczycieli posiadających poszczególne stopnie awansu zawodowego. I tak średnie wynagrodzenia nauczyciela stażysty w jednostkach samorządu terytorialnego określone w art. 30 ust. 3 i 4 ustawy Karta Nauczyciela wynosi w 2008 r. 1 701 zł, nauczyciela kontraktowego 2 126 zł, mianowanego 2 977 zł, a dyplomowanego 3 827 zł. W tabeli 2 przedstawiono średnie wynagrodzenia nauczycieli w latach 2000-2008. Porównanie przeciętnego wynagrodzenia nauczycieli z przeciętnym wynagrodzeniem pracowników w innych sferach gospodarki narodowej w latach 2000-2007 ukazano w tabeli 3.

Podwyższenie płac nauczycieli w 2008 r. rozpoczęło proces systematycznego podnoszenia płac nauczycieli. Rząd proponuje w projekcie ustawy budżetowej na 2009 rok, aby płace nauczycieli wzrosły dwa razy po 5% – od 1 stycznia i od 1 września.

¹ Zgodnie z porozumieniem podpisanym przez Janusza Śniadka i Jarosława Kaczyńskiego w dniu 27.08.2007 r. początkowo średni wzrost płac w sferze budżetowej na rok 2008 miał uwzględniać: **a)** wskaźnik wzrostu płac w sferze budżetowej, **b)** wzrost płac wynikający z redukcji składki rentowej od 1.07.2007 r. i 1.01.2008 r. W ślad za powyższym w przygotowywanych w kolejnych rządowych założeniach budżetowych i projektach ustaw budżetowych: **a)** nie wskazano kwoty bazowej dla nauczycieli (w myśl opinii, iż samorządy mogą dowolnie podwyższać płace nauczycieli) **b)** ustalono następnie wzrost kwoty bazowej na poziomie **3,3%**. **Ostatecznie na poziomie prac parlamentarnych uchwalono kwotę bazową dla nauczycieli wyższą o 10%, przy jednoczesnym uwzględnieniu i zachowaniu redukcji składki rentowej od 1.07. 2007 r. i 1.01.2008 r.**

Tab. 2. Średnie wynagrodzenia nauczycieli w zł w latach 2000-2008

W latach	Kwota bazowa	Na poszczególnych stopniach awansu zawodowego			
		Nauczyciel stażysta	Nauczyciel kontraktowy	Nauczyciel mianowany	Nauczyciel dyplomowany
2000	1 490,30	1 222	1 479	1 772	1 833
2001	1 603,56	1 315	1 617	2 117	2 420
2002 od 1.01. do 30.09.	1 603,56	1 315	1 617	2 117	2 420
2002 od 1.10. do 31.12.	1 603,56	1 315	1 644	2 301	2 959
2003	1 667,70	1 368	1 710	2 394	3 078
2004	1 717,73	1 409	1 761	2 466	3 170
2005	1 769,26	1 451	1 814	2 539	3 265
2006	1 795,80	1 473	1 841	2 578	3 314
2007	1 885,59	1 546	1 933	2 706	3 479
2008	2 074,15	1 701	2 126	2 977	3 827
Wzrost od roku 2000	w zł	479	647	1 205	1 994
	w %	39,2	43,7	68,0	108,8

Tab. 3. Porównanie przeciętnego wynagrodzenia nauczycieli z przeciętnymi wynagrodzeniami pracowników w innych sferach gospodarki narodowej w latach 2000-2007 (w złotych) – dane GUS, nauczyciele – MEN

Rok	Przeciętne wynagrodzenie nauczycieli	Przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej	Przeciętne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw	Przeciętne wynagrodzenie w sferze budżetowej
2000	1 885,00	1 923,81	2 056,80	1 931,89
2001	1 984,06	2 061,85	2 197,53	2 089,15
2002	2 033,21	2 133,21	2 272,91	2 148,57
2003	2 296,90	2 201,47	2 337,76	2 266,31
2004	2 418,00	2 289,57	2 434,07	2 384,84
2005	2 536,36	2 380,29	2 509,26	2 501,48
2006	2 658,12	2 477,23	2 643,92	2 615,19
2007	2 837,46	2 691,03	2 880,97	2 773,53
Wzrost od roku 2000	952,46 zł	767,22 zł	824,17 zł	841,64 zł
	50,5%	39,9%	40,1%	43,6%

System wynagrodzeń nauczycieli wymaga modyfikacji, w ślad za identyfikowaniem zmieniających się potrzeb i celów. Wśród kilku z nich za najistotniejsze należy uznać zmianę wysokości gwarancji wynagrodzenia dla nauczycieli najniżej zarabiających w systemie – nauczycieli stażystów i kontraktowych. Podnoszenie wysokości ich płacy zainicjowano już w trakcie prac nad rozporządzeniem w sprawie minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego w roku 2008. W projektowanych obecnie zmianach w ustawie Karta Nauczyciela (obecnie na etapie uzgodnień z partnerami społecznymi, związkowymi

i uzgodnień rządowych) przewiduje się kontynuowanie realizacji tego celu, przez zmianę wysokości wskaźników średnich gwarantowanych wynagrodzeń dla nauczycieli posiadających poszczególne stopnie awansu. W projektowanych rozwiązaniach wzrost płac dla młodych nauczycieli będzie kształtował się na poziomie ponad 30% (dla stażystów), zdecydowanie wyższym niż płace gwarantowane obecnie.

Równocześnie z dwukrotnym podwyższeniem kwoty bazowej w 2009 r. proponuje się podniesienie wynagrodzenia nauczyciela stażysty do 100% kwoty bazowej oraz zmianę wskaźników procentowych, od których zależy średnie wynagrodzenie nauczycieli posiadających kolejne stopnie awansu zawodowego. W projekcie zmiany ustawy Karta Nauczyciela przekazany do konsultacji społecznych zaproponowano, aby średnie wynagrodzenie nauczyciela kontraktowego wynosiło 111% wynagrodzenia nauczyciela stażysty, 144% dla nauczyciela mianowanego i 184% dla nauczyciela dyplomowanego. Zmniejszenie wskaźników procentowych dla wyższych stopni awansu zawodowego nie oznacza zmniejszenia skali podwyżek dla nauczycieli na wyższych stopniach awansu zawodowego, ponieważ znacząco rośnie średnie wynagrodzenie nauczyciela stażysty, od którego liczone jest średnie wynagrodzenie nauczycieli mających pozostałe stopnie awansu zawodowego. Szacuje się, iż wejście w życie przepisów projektowanej ustawy spowoduje skutki finansowe dla budżetu państwa w wysokości 2,73 mld zł. Środki te zostaną zapewnione w dochodach jednostek samorządu terytorialnego oraz budżetach właściwych ministrów prowadzących szkoły i placówki.

Skutki formalne i finansowe proponowanych zmian dla średnich wynagrodzeń nauczycieli od 1 stycznia 2009 r. przedstawiono w tabeli 4, a od 1 września 2009 r. w tabeli 5.

Tab. 4.

Zmiana wskaźników średnich wynagrodzeń nauczycieli w odniesieniu do projektowanej kwoty bazowej na rok 2009 od dnia 1 stycznia do 31 sierpnia

Wyszczególnienie		Stopnie awansu zawodowego nauczycieli			
		stażysta	kontraktowy	Mianowany	Dyplomowany
1.	Wysokości średniego wynagrodzenia wg obowiązującego art. 30 ust. 3 i 4 i kwoty bazowej na rok 2008	1 701	2 126	2 977	3 827
2.	Wysokości średniego wynagrodzenia wg projektowanego art. 30 ust. 3 i 4 i kwoty bazowej od dnia 1 stycznia 2009	2 178	2 418	3 136	4 008
3.	Zmiana w złotych	477,00	292,00	159,00	181,00
4.	Zmiana w %	28,04	13,73	5,34	4,73

Tab. 5.**Skutki zmiany wskaźników średnich wynagrodzeń nauczycieli z uwzględnieniem kwoty bazowej w roku 2009 od dnia 1 września**

Wyszczególnienie		Stopnie awansu zawodowego nauczycieli			
		stażysta	kontraktowy	mianowany	Dyplomowany
1.	Wysokości średniego wynagrodzenia wg obowiązującego art. 30 ust. 3 i 4 i kwoty bazowej na rok 2008	1 701	2 126	2 977	3 827
2.	Wysokości średniego wynagrodzenia wg projektowanego art. 30 ust. 3 i 4 i kwoty bazowej od dnia 1 września 2009 r.	2 287	2 539	3 293	4 208
3.	Zmiana w złotych	586,00	413,00	316,00	381,00
4.	Zmiana w %	34,45	19,43	10,61	9,96

Zgodnie z art. 30 ust.3 i 4 ustawy Karta Nauczyciela na jednostkach samorządu terytorialnego ciąży obowiązek uzyskiwania powyższych średnich wynagrodzeń nauczycieli. Aby zapewnić lepszą kontrolę nad wykonywaniem tego obowiązku, w projekcie zmiany w ustawie Karta Nauczyciela proponuje się zastąpienie obowiązku corocznego ustalania regulaminu obowiązkiem dokonywania przez organy prowadzące coroczną analizę ponoszonych wydatków na wynagrodzenia (art. 30a). W przypadku nieosiągnięcia w danym roku średnich wynagrodzeń nauczycieli posiadających poszczególne stopnie awansu zawodowego, proponuje się przyznanie nauczycielom jednorazowego dodatku uzupełniającego do osobistej stawki wynagrodzenia zasadniczego. W projektowanym art. 30a KN nakłada się na organy wykonawcze jednostek samorządu terytorialnego obowiązek informowania o wysokości faktycznie ponoszonych wydatków na wynagrodzenia odpowiednio rad gmin, powiatów, sejmików województw, dyrektorów prowadzonych szkół i placówek oraz związków zawodowych zrzeszających nauczycieli. Ponadto w projektowanym art. 30b przewiduje się dodatkowo wprowadzenie obowiązku kontroli osiągnięcia w danej JST wysokości średnich wynagrodzeń nauczycieli, dokonywanej przez regionalne izby obrachunkowe.

Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, z późn. zm.) system oświaty zapewnia nie tylko realizację prawa do wychowania i opieki, odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju, ale również m.in. opiekę nad uczniami szczególnie uzdolnionymi przez umożliwianie realizowania przez nich indywidualnych programów nauczania i ukończenia szkoły każdego typu w skróconym czasie; opiekę uczniom pozostającym w trudnej sytuacji materialnej i życiowej; warunki do rozwoju zainteresowań i uzdolnień uczniów przez organizowanie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz kształtowanie aktywności społecznej i umiejętności spędzania czasu wolnego.

Podstawowe formy działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły są określone w art. 64 ustawy o systemie oświaty jako obowiązkowe zajęcia edukacyjne, dodatkowe zajęcia edukacyjne, zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze i specjalistyczne, organizowane dla uczniów mających trudności w nauce oraz inne zajęcia wspomagające rozwój dzieci i młodzieży z zaburzeniami rozwojowymi i nadobowiązkowe zajęcia pozalekcyjne.

Obowiązujący stan prawny w zakresie zadań szkoły, jak i wskazanych form realizacji tych zadań, pokazuje, że nie można postrzegać szkoły jako instytucji realizującej swoje funkcje jedynie przez ramowy plan nauczania w ramach tygodniowego obowiązkowego wymiaru czasu pracy (pensum) nauczycieli. Dlatego też czas pracy nauczyciela, zatrudnionego w pełnym wymiarze godzin, nie został określony jedynie na podstawie pensum, ale w ślad za określeniem roli i zadań szkoły w art. 42 ustawy Karta Nauczyciela został określony jako nieprzekraczający 40 godzin na tydzień. W ramach tak określonego czasu pracy oraz ustalonego za tę pracę wynagrodzenia nauczyciel obowiązany jest realizować zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze, prowadzone bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz (pensum); inne czynności i zajęcia wynikające z zadań statutowych szkoły, ze szczególnym uwzględnieniem zajęć opiekuńczych i wychowawczych wynikających z potrzeb i zainteresowań uczniów oraz zajęcia i czynności związane z przygotowaniem się do zajęć, samokształceniem i doskonaleniem zawodowym.

Należy zauważyć, że mimo obowiązujących w tym zakresie powszechnych regulacji proces zarządzania szkołą nie jest jednolity i kompletny. Przeciwnie, cechą charakterystyczną funkcjonowania polskiej szkoły jest głęboko zróżnicowany sposób wykonywania zadań, przy czym źródłem tych różnic nie są naturalne przesłanki (potrzeby ucznia, oczekiwania społeczności lokalnych itd.), ale zróżnicowane interpretowanie obowiązujących przepisów. Celem rządu jest powrót do fundamentalnej zasady, aby organizacja i zarządzanie szkołą podporządkowane było przede wszystkim zaspokajaniu potrzeb ucznia w zakresie kształcenia, wychowania i opieki. Wymaga to innego spojrzenia na czas pracy nauczyciela, właśnie pod kątem spełniania podstawowych zadań wobec ucznia, oczekiwań rodziców i społeczności lokalnej. Stąd też projekt nowelizacji ustawy Karta Nauczyciela dotyczący czasu pracy nauczycieli.

W projekcie zmiany ustawy Karta Nauczyciela Ministerstwo Edukacji Narodowej zaproponowało wprowadzenie przepisu zobowiązującego nauczycieli do rejestrowania czasu pracy nie tylko związanego z realizacją tygodniowej liczby godzin obowiązkowego wymiaru zajęć, ale również czasu pracy wynikającego z realizacji zadań statutowych szkoły, ustalonych na podstawie art. 64 ustawy o systemie oświaty. Proponowana zmiana pozwoli

(także dla celów płacowych) potwierdzać fakt znacznie wyższego zaangażowania poszczególnych nauczycieli w pracę, niż wynikałoby to z potocznych opinii czy rejestrowanych zajęć obowiązkowych (tzw. pensum). Zaproponowano również stopniową zmianę proporcji między czasem pracy nauczyciela, przeznaczonym na realizację obowiązkowego wymiaru zajęć, a czasem pracy przeznaczonym na wykonywanie pozostałych zadań statutowych szkoły przez stopniowe zwiększanie tzw. pensum. Proces ten proponuje się rozłożyć na cztery lata. Od 1 września 2009 r. obowiązkowe pensum ma wzrosnąć o jedną godzinę, poza pensum nauczycieli przedszkoli (bez nauczycieli tzw. „zerówek”, szkół ponadgimnazjalnych i kolegiów nauczycielskich). Proponuje się również zróżnicowanie pensum w zależności od stopnia organizacji szkoły, co związane jest z innymi potrzebami dzieci na różnych poziomach kształcenia (np. w szkołach podstawowych w znacznym stopniu wiedza i umiejętności są kształtowane na lekcjach, w szkołach ponadgimnazjalnych praca z uczniem powinna być w znacznym stopniu oparta o jego indywidualną pracę, co wymaga pozostawienia większego czasu na przygotowanie do lekcji). Na temat wyżej wymienionych problemów odbył się cykl spotkań i konsultacji ze związkami zawodowymi.

Pierwsze spotkanie z cyklu konsultacji ze związkami zawodowymi odbyło się 30 maja 2008 r. W spotkaniu wziął udział minister w Kancelarii Premiera Michał Boni. Ministerstwo Edukacji Narodowej reprezentowały minister Katarzyna Hall i wiceminister Krystyna Szumilas, a Ministerstwo Pracy – minister Jolanta Fedak i wiceminister Agnieszka Chłoń-Domińczak. Z Ministerstwa Finansów obecna była wiceminister Elżbieta Suchocka-Roguska. Ze strony związkowej w spotkaniu udział wzięli przedstawiciele Związku Nauczycielstwa Polskiego, Forum Związków Zawodowych oraz przedstawiciele nauczycielskiej „Solidarności”.

W czasie pierwszego spotkania rozmawiano na temat wzrostu płac nauczycieli w 2009 r., Karty Nauczyciela oraz kwestii przechodzenia nauczycieli na emeryturę.

W ciągu 3,5 miesiąca (do połowy września 2008 r.) odbyło się już 11 takich spotkań – ostatnie 8 września. Kolejne dwa są już zaplanowane na 16 i 17 września.

W spotkaniach regularnie biorą udział po stronie rządowej sekretarz stanu w KPRM Michał Boni, sekretarz stanu w MEN Krystyna Szumilas, podsekretarz stanu w MPiPS Agnieszka Chłoń-Domińczak.

Tab. 6.

Część oświatowa subwencji ogólnej i relacja liczby nauczycieli i liczby uczniów szkół publicznych do wysokości subwencji

Szkoly i placówki publiczne prowadzone przez JST. Relacja liczby nauczycieli i uczniów szkół publicznych do wysokości części oświatowej subwencji ogólnej w latach 1999-2008.					
Lata	Kwota części oświatowej subwencji ogólnej (w tys. Zł)	Liczba nauczycieli (w etatach)	Liczba uczniów (szkoly publiczne)	Kwota SO na jednego ucznia publicznej (w zł)	
1999	16 551 133	537 319	7 342 715	2 254	
2000	19 367 363	546 571	7 187 520	2 695	
2001	22 117 633	544 351	7 062 314	3 132	
2002	22 318 178	546 619	6 935 509	3 218	
2003	24 321 215	543 975	6 760 922	3 597	
2004	25 082 854	547 239	6 607 224	3 796	
2005	26 097 496	543 620	6 417 927	4 066	
2006	26 780 958	540 398	6 138 020	4 363	
2007	28 204 949	532 330	5 858 135	4 815	
2008	30 910 553	525 843	5 567 208	5 552	
wzrost/spadek w stosunku do roku 2000	kwota	11 543 190	-20 728	-1 620 312	2 858
	w %	59,6	-3,79	-22,54	106,05

Tab. 7.

Wzrost kwoty części oświatowej subwencji ogólnej w latach 2000-2008 (w tys. złotych)

L.p.	Rok	Kwota części oświatowej subwencji ogólnej	Wzrost części oświatowej subwencji ogólnej	
			Kwotowy	%
1.	2000	19 367 363	-	-
2.	2001	22 117 633	2 750 270	14,20
3.	2002	22 318 178	200 545	0,91
4.	2003	24 321 215	2 003 037	8,97
5.	2004	25 082 854	761 639	3,13
6.	2005	26 097 496	1 014 642	4,05
7.	2006	26 780 958	683 462	2,62
8.	2007	28 204 949	1 423 991	5,32
9.	2008	30 910 553	2 705 604	9,59
10.	Wzrost w stosunku do roku 2000		11 543 190	59,6

W czasie pierwszych 7 spotkań omawiano kwestie:

- wzrostu wynagrodzeń nauczycieli w 2009 r.;
- rozwiązań emerytalnych dla nauczycieli;
- Karty Nauczyciela.

W czasie spotkania 18 sierpnia br. strona rządowa na wniosek związków zawodowych wycofała z konsultacji dwa projekty nowelizacji – Karty Nauczyciela i ustawy o systemie oświaty i zobowiązała się do prowadzenia rozmów na temat tych rozwiązań w czasie kolejnych spotkań z przedstawicielami związków.

W związku z tym kolejne spotkania od 25 sierpnia br. dotyczyły już nie tylko kwestii płacowych czy emerytalnych, a spraw dotyczących funkcjonowania oświaty. 25 sierpnia br. strony ustaliły listę 8 zagadnień do kolejnych rozmów. Były to:

1. Procedury przyjmowania regulaminów wynagradzania nauczycieli na poziomie jednostek samorządu terytorialnego.
2. Przepisy zwiększające skuteczność egzekwowania wymogu osiągnięcia średniego wynagrodzenia nauczycieli wynikającego z Karty Nauczyciela.
3. Czas pracy nauczycieli.
4. Podział kompetencji między kuratorem oświaty a organem prowadzącym przedszkole i szkołę.
5. Wynagrodzenia nauczycieli na poszczególnych stopniach awansu zawodowego.
6. Perspektywa wzrostu wynagrodzeń nauczycieli po 2009 r.
7. Uprawnienia emerytalne nauczycieli.
8. Poprawa warunków pracy oraz wypracowanie dodatkowych rozwiązań umożliwiających aktywizację zawodową nauczycieli w ramach rządowego programu 50+, którego celem jest aktywizacja zawodowa i społeczna osób po pięćdziesiątym roku życia.

Na dwudniowym spotkaniu, 27-28 sierpnia 2008 r. stronom udało się porozumieć w kwestii następujących zagadnień:

- propozycji zmian w projekcie ustawy o zmianie ustawy Karta Nauczyciela, które wprowadzałyby przepisy dotyczące wykonywania kontroli przez wojewodę lub przez regionalną izbę obrachunkową osiągnięcia wysokości średniego wynagrodzenia nauczycieli posiadających poszczególne stopnie awansu zawodowego
- utrzymanie dotychczasowego systemu ustalania wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli przez coroczne rozporządzenie ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania w uzgodnieniu z reprezentatywnymi związkami zawodowymi.

Za przełomową uznana została przez związkowców zgłoszona przez przedstawicieli strony rządowej perspektywa wzrostu wynagrodzeń o 5 proc. w okresie od 1 stycznia 2010 r. oraz o kolejne 5 proc. w okresie od 1 września 2010 r. zgodnie z kwotą bazową na koniec 2009 r.

Strony ustaliły, że w połowie przyszłego roku zasiądą do rozmów na temat oceny warunków wdrożenia tej podwyżki.

Dwudniowe rozmowy nie przyniosły natomiast ustaleń w sprawie wcześniejszych emerytur oraz czasu pracy i decentralizacji. Były one tematem kolejnych spotkań 2 i 8 września br.

Na spotkanie 2 września zostali również zaproszeni przedstawiciele korporacji samorządowych. W rozmowach wzięli udział reprezentanci: Związku Powiatów Polskich, Unii Miasteczek Polskich, Związku Gmin Wiejskich RP, Związku Miast Polskich, Unii Metropolii Polskich.

Spotkania te dotyczyły w szczególności:

- zadań, jakie powinny być realizowane przez kuratora oświaty oraz samorzady,
- propozycji przekazywania szkół publicznych na podstawie porozumienia innym podmiotom bez możliwości ich likwidacji,
- spraw związanych z powierzaniem obowiązków dyrektora szkoły oraz przeprowadzeniem konkursu na stanowisko dyrektora szkoły.

Dodatkowo w połowie sierpnia na specjalne zaproszenie związków zawodowych minister Michał Boni i minister Krystyna Szumilas wzięli udział w posiedzeniach prezydiów Zarządu Głównego ZNP (19 sierpnia br.) i NSZZ Solidarność (21 sierpnia br.). Na tych spotkaniach poruszane były kwestie rządowych projektów nowelizacji ustawy o systemie oświaty i Karty Nauczyciela.

W trakcie rozmów niestety nie udało się dojść do porozumienia w kwestii uprawnień emerytalnych dla nauczycieli. Jedną z grup zawodowych, które uzyskały w okresie przed transformacją prawo do wcześniejszej emerytury, są nauczyciele. Przesłanki przyznania takich uprawnień tej grupie zawodowej związane były przede wszystkim z działaniami rekompensującymi niskie zarobki w okresie aktywności zawodowej, co stanowiło element zachęcający do podejmowania pracy w tym zawodzie.

Obecnie rozwiązania te stosowane w ramach Karty Nauczyciela stanowią w dużym stopniu barierę dla możliwości lepszego wynagradzania aktywnych nauczycieli. Stopniowe ograniczanie możliwości wcześniejszej dezaktywizacji nauczycieli stanowić może jeden z elementów programu działań, który może stworzyć potencjał dla dalszego podnoszenia wynagrodzeń nauczycieli.

Zgodnie o oceną ekspertów medycyny pracy nie ma przeciwwskazań medycznych do tego, aby kontynuować pracę nauczyciela do wieku emerytalnego. Dość powszechnie uważa się, co podkreślają przedstawiciele związków zawodowych, że zawód nauczyciela wiąże się

z wysokim poziomem stresu, i że takie przekonanie mogłoby stanowić przesłankę do ubiegania się o emerytury pomostowe.

Jednym z kryteriów oceny stresogenności pracy są ponoszone przez pracowników koszty funkcjonowania w stresie. O kosztach tych świadczy m. in. zespół wypalenia zawodowego czy występujące u pracowników zaburzenia w stanie zdrowia. Jak wynika z przeprowadzonych badań (N. Ogińska-Bulik), dotyczących poziomu stresu zawodowego i jego negatywnych skutków w 14 grupach zawodów zaliczanych do zawodów usług społecznych (ponad 1100 osób), nauczycieli charakteryzuje wysokie poczucie stresu, jednakże ponoszone negatywne skutki tego stresu są słabsze niż w innych grupach zawodowych (np. kierowców MPK). Stan zdrowia, badany Kwestionariuszem Ogólnego Stanu Zdrowia, na tle wyników dotyczących pozostałych badanych grup zawodowych był u nauczycieli jednym z najlepszych (na podstawie: N. Ogińska-Bulik (2006). *Stres w zawodach usług społecznych*. Warszawa, Wyd. Difin).

Ponadto w zawodzie nauczyciela nie są wymagane szczególne sprawności psychofizyczne, które obniżają się wraz z postępowaniem procesu starzenia się. Jednym z podstawowych wymagań do tego zawodu są umiejętności społeczne, a nawet przywódcze, zdolność do empatii, umiejętność kształtowania postaw moralnych i etycznych. Umiejętności te nie obniżają się wraz z wiekiem, a nawet – w wyniku wzrastającego doświadczenia – mogą się istotnie podwyższyć.

Badania pokazują, że stres w zawodzie nauczyciela oraz wypalenie, które towarzyszy temu stresowi, wynika raczej z dwóch zasadniczych przyczyn: osobowościowego niedopasowania osób do zawodu nauczyciela oraz niekorzystnych warunków pracy (D. Żołnierczyk-Zreda, (2002). *Badanie mechanizmów przeciwdziałania stresowi zawodowemu u pracowników wybranych grup zawodowych poddawanych różnicowanym programom antystresowym*. Warszawa, CIOP-PIB). Do tych ostatnich należą:

- zbyt liczne klasy,
- „przeładowane” programy nauczania,
- brak czasu na realizowanie celów wychowawczych zamiast edukacyjnych,
- brak lub nieodpowiedni rodzaj szkoleń zawodowych, w tym szkoleń podnoszących kompetencje społeczne i emocjonalne nauczycieli – szczególnie istotne są tu szkolenia na temat radzenia sobie z aktywną i pasywną agresją uczniów.

Istotnym, wskazywanym przez nauczycieli źródłem wypalenia zawodowego jest ponadto niewystarczające wynagrodzenie za pracę.

W świetle istniejących wyników badań wydaje się, że wcześniejsze emerytury nie są odpowiednim rozwiązaniem trudnej sytuacji nauczycieli (D. Żołnierczyk-Zreda, (2005). *An intervention to reduce work-related burnout in teachers. International Journal of Occupational Safety and Health*, 4, 423-430.). Mogłyby się nawet przyczynić do pojawienia się zjawiska przedwczesnej marginalizacji nauczycieli, którzy wskazują, że jednym z ważnych pozafinansowych źródeł gratyfikacji za wykonywaną pracę jest dla nich wysoka satysfakcja z pracy oraz poczucie pełnienia ważnej misji społecznej.

Reasumując: wyniki badań wskazują, że brak jest podstaw merytorycznych do kwalifikacji pracy nauczycieli jako prac o szczególnym charakterze. Do rozważenia pozostaje jedynie grupa nauczycieli pełniących rolę wychowawców w ośrodkach specjalnych. I taka propozycja została uwzględniona w projektowanych rozwiązaniach emerytur pomostowych.

Zdaniem rządu oferta emerytur pomostowych nie powinna być skierowana do ogółu nauczycieli. Jej wprowadzenie związane byłoby nie tylko z wcześniejszą dezaktywizacją dużej grupy osób o wysokim potencjale i umiejętnościach, ale także prowadziłaby do istotnego zmniejszenia wysokości otrzymywanych przez emerytowanych nauczycieli świadczeń. Krótki okres gromadzenia składek emerytalnych i długi czas pobierania emerytury oznaczałyby, iż świadczenia oferowane nauczycielom byłyby niskie i nieadekwatne dla prestiżu tej grupy zawodowej.

W zamian potrzebna jest oferta pakietowa, obejmująca możliwość przekwalifikowania i modyfikację profilu wykonywanej pracy, a także poprawa warunków pracy nauczycieli. W szczególności istotny jest tutaj udział nauczycieli w tworzonych rozwiązaniach dotyczących budowania modelu kształcenia dorosłych.

Oferta przekwalifikowania związana jest z prognozowanym zapotrzebowaniem na szeroko rozumiane usługi edukacyjne. W ramach prowadzonej polityki państwa występują planowane działania, które mogą stwarzać popyt na kwalifikacje, jakie posiadają nauczyciele. Należą do nich między innymi:

- rozwój kształcenia ustawicznego osób dorosłych, w tym w szczególności osób w wieku okołoemerytalnym;
- rozwój różnych form opieki nad dziećmi, co zwiększać będzie popyt na usługi opiekuńcze;
- rozwój *silver economy*, w tym usług skierowanych do osób starszych związanych z udziałem w różnego rodzaju przedsięwzięciach edukacyjnych (jak np. rozwój uniwersytetów trzeciego wieku).

Naturalnym źródłem zasobów pracy dla tych inicjatyw jest sektor edukacji. Dostępne środki publiczne, w tym budżetowe oraz środki Europejskiego Funduszu Społecznego, stanowią mogą źródło finansowania tego typu przeszkolenia, obejmującego z jednej strony pakiet szkoleń i praktyk dla zmiany charakteru wykonywanej pracy oraz środki na stypendia dla nauczycieli, którzy skorzystają z oferty. Dodatkowo oferta ta może być wsparta systemem rekompensat, zwiększających kapitał początkowy nauczycieli, którzy nie będą korzystać z oferty aktywizacyjnej.

W ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki przewidziano dwa rodzaje wsparcia, z którego mogą korzystać nauczyciele. Są to:

- bezpośrednie wsparcie szkoleniowe dla nauczycieli w celu dostosowania ich kwalifikacji do potrzeb systemu edukacji i rynku pracy;
- wsparcie edukacyjne skierowane do dzieci i młodzieży (zajęcia szkolne i pozaszkolne), których realizacja oznacza dodatkowe korzyści finansowe dla nauczycieli.

Z perspektywy niniejszego programu istotny jest przede wszystkim pierwszy rodzaj wsparcia, w ramach którego przewidziane jest finansowanie takich form edukacji, jak studia podyplomowe i kursy doskonalące dla nauczycieli, a także kursy przekwalifikowujące ukierunkowane na budowanie kadr dla systemu kształcenia ustawicznego dla dorosłych. Działania te powinny być skierowane przede wszystkim do nauczycieli z wieloletnim stażem pedagogicznym, którzy chcieliby zmienić środowisko pracy.

Propozycja rządowa obejmuje uwzględnienie budowania systemu przekwalifikowania nauczycieli jako jednego z działań realizowanych w ramach programu 50+.

Jednocześnie niezbędne jest pilne rozpoczęcie prac nad poprawą warunków pracy nauczycieli. Również w tym aspekcie istotna jest współpraca rządu z organizacjami związkowymi reprezentującymi tę grupę zawodową, co znalazło odzwierciedlenie w wynikach konsultacji prowadzonych w ostatnich miesiącach pomiędzy związkami zawodowymi nauczycieli i przedstawicielami rządu.

3. Upowszechnienie wychowania przedszkolnego i obniżenie wieku obowiązku szkolnego

Znacząca część możliwości intelektualnych kształtuje się w pierwszych latach życia. Umiejętności wyniesione z przedszkola procentują w szkole. W przedszkolu można postawić diagnozę na temat potrzeby wyrównania ewentualnych deficytów dziecka lub rekomendowania opóźnienia podjęcia nauki. Objęcie edukacją przedszkolną oraz wczesny kontakt z grupami rówieśniczymi ma pozytywny wpływ na rozwój emocjonalny i intelektualny dziecka. Badania naukowe jednoznacznie potwierdzają, że najłatwiej jest wyrównywać szanse edukacyjne dzieci najmłodszych. Wychowaniem przedszkolnym objętych jest w skali kraju średnio ok. 47% dzieci w wieku 3-5 lat. Są to najniższe wskaźniki upowszechnienia wychowania przedszkolnego wśród krajów Unii Europejskiej. Aż w 539 gminach nie ma ani jednego przedszkola. Zadanie upowszechnienia edukacji małych dzieci, w tym zapewnienie wszystkim dzieciom pięcioletnim prawa do bezpłatnej edukacji przedszkolnej, stanowi jedno z głównych zamierzeń resortu edukacji planowanych na lata 2009-2011. Z tego też względu rok 2008 został w oświacie ogłoszony „Rokiem Przedszkolaka”. Podstawowymi działaniami podjętymi w związku z realizacją tych zamierzeń były zmiany legislacyjne, służące umożliwieniu organizowania wychowania przedszkolnego w innych formach, określonych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 stycznia 2008 r. *w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania* (Dz. U. Nr 7, poz.38) oraz rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 czerwca 2008 r. *zmieniającym rozporządzenie w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania* (Dz. U. Nr 104, poz. 667).

Powyższe rozporządzenia MEN są odpowiedzią na potrzeby środowisk, w których dzieci nie mają dostępu do edukacji przedszkolnej. Funkcjonowanie tych placówek ma na celu wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci w wieku 3-5 lat, zwłaszcza z terenów wiejskich i obszarów defaworyzowanych. W przygotowanym obecnie projekcie zmiany ustawy o systemie oświaty zaproponowano dodatkowe zmiany dotyczące edukacji przedszkolnej realizowanej w innych formach polegające na:

1. wprowadzeniu obowiązku realizacji w każdej formie wychowania przedszkolnego całej podstawy programowej wychowania przedszkolnego;
2. umożliwieniu realizowania przez dzieci 5-letnie rocznego obowiązkowego przygotowania przedszkolnego również w innej formie;

3. zwolnieniu innych form wychowania przedszkolnego, tak jak obecnie szkół i placówek, zarówno publicznych jak i niepublicznych, z podatków oraz opłat z tytułu odpowiednio: zarządu, użytkowania lub użytkowania wieczystego nieruchomości szkolnych, z tym, że z podatku od nieruchomości, podatku rolnego i podatku leśnego na zasadach określonych w odrębnych przepisach. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 83 ust. 1 ustawy o systemie oświaty prowadzenie innej formy wychowania przedszkolnego nie jest działalnością gospodarczą.

W Ministerstwie Edukacji Narodowej trwają prace nad przygotowaniem działań zarówno organizacyjnych, jak i finansowych, wspierających jednostki samorządu terytorialnego i inne podmioty, które upowszechniają wychowanie przedszkolne. Podstawowym założeniem przygotowywanego rządowego programu wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży w 2008 r. „Aktywizacja jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych”, jest dofinansowanie ze środków budżetu państwa działań dotyczących m.in. tworzenia i prowadzenia innych form wychowania przedszkolnego, podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego i organizacje pozarządowe, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego oraz osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, których cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego. Program przewiduje zaangażowanie zarówno środków jednostek samorządu terytorialnego i środków organizacji, jak i środków pochodzących z budżetu państwa.

Na realizację programu przeznaczona jest 50 mln zł z budżetu państwa na 2008 r. ze środków zaplanowanych w rezerwie celowej Nr 35 „Dofinansowanie Narodowego Programu Stypendialnego”. Zakłada się, że jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje zaangażują, choćby w niewielkim zakresie, środki własne. Za środki własne uznawany będzie nie tylko wkład finansowy, ale także wkład osobowy oraz rzeczowy. Do każdych 30 gr przeznaczonych ze środków własnych przez jednostkę samorządu terytorialnego lub organizację na realizację przyjętego programu dokładanych będzie 70 gr z budżetu państwa.

W celu upowszechniania edukacji przedszkolnej rozpoczęto szeroką kampanię informacyjną (z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego), adresowaną do środowisk rodziców, jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych oraz nauczycieli, dotyczącą kwestii związanych z realizowaniem przez jak największą grupę dzieci wychowania przedszkolnego w wybranej formie (przedszkole, oddział przedszkolny w szkole

podstawowej, punkcie przedszkolnym lub zespole wychowania przedszkolnego). Przygotowano krótkie informacje filmowe oraz cykliczne programy telewizyjne dotyczące powyższej problematyki.

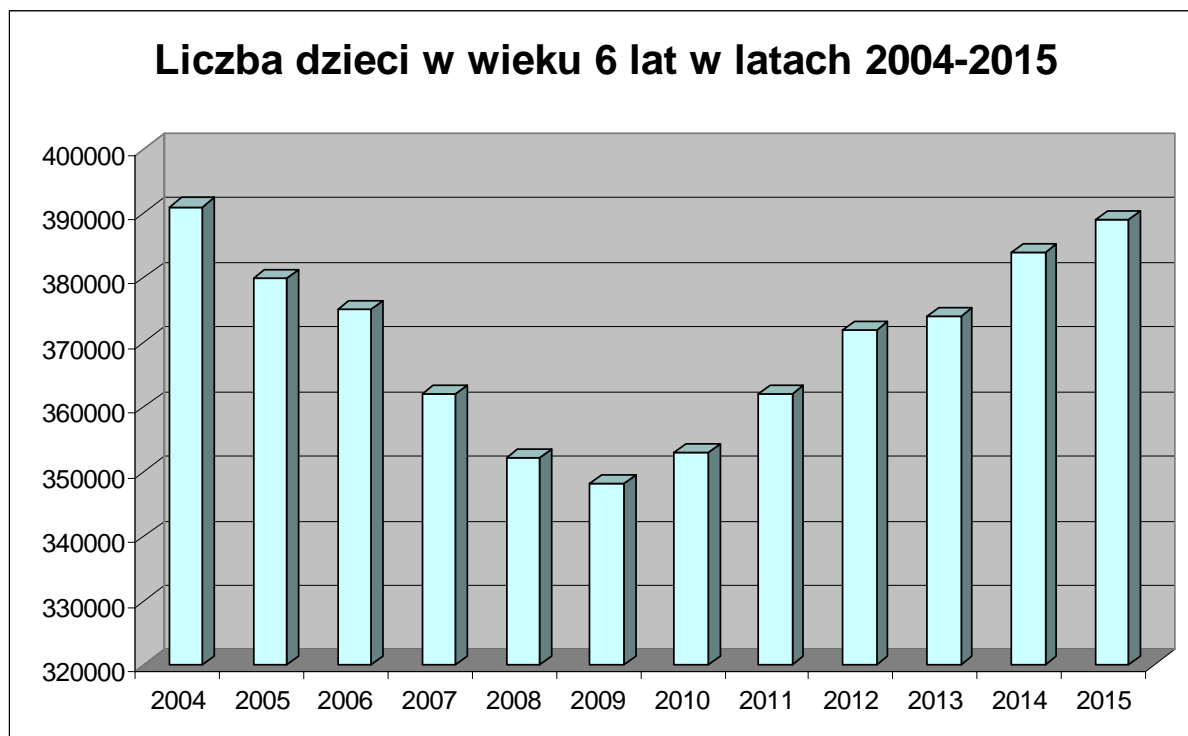
Od kilku lat dzieci sześciolatnie objęte są obowiązkowym rocznym przygotowaniem przedszkolnym. Przemiany cywilizacyjne sprawiają, że dzieci wcześniej osiągają dojrzałość szkolną. Dzieci sześciolatnie są w większości intelektualnie gotowe do podjęcia nauki szkolnej. Proponowana zmiana w organizacji nauczania – objęcie obowiązkową nauką szkolną dzieci o rok młodszych – ułatwi wyrównywanie szans edukacyjnych, zapewni lepszy dostęp najmłodszych dzieci do edukacji i umożliwi wcześniejsze rozpoznawanie i rozwój uzdolnień. Obniżenie wieku obowiązku szkolnego z siedmiu na sześć lat spowoduje, że w klasie pierwszej dzieci nie będą powtarzać tego, czego uczyły się rok wcześniej i będą kontynuować naukę stosownie do wieku. W większości krajów europejskich naukę podejmują dzieci młodsze i znacznie młodsze niż siedmioletnie (od 4. roku życia w Irlandii Północnej i Luksemburgu; od 5. roku życia w Anglii, Holandii, na Łotwie, w Szkocji, Walii i na Węgrzech; od 6. roku życia w Austrii, Belgii, Czechach, Francji, Grecji, Hiszpanii, Irlandii, na Litwie, w Niemczech, Norwegii, Portugalii, Rumunii, Słowacji, Słowenii i we Włoszech). Wprowadzane obecnie zmiany były planowane od kilku lat i zostały poprzedzone badaniami i debatami, których wyniki przemawiały za obniżeniem wieku obowiązku szkolnego do lat sześciu.

Aktualnie obowiązek szkolny dziecka rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat. Do szkoły podstawowej może być również przyjęte – po uzyskaniu pozytywnej opinii publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej – dziecko sześciolatnie. W przypadkach uzasadnionych ważnymi przyczynami rozpoczęcie spełniania przez dziecko obowiązku szkolnego może być odroczone, nie dłużej jednak niż o jeden rok.

Proponowane zmiany mają na celu obniżenie – od 1 września 2009 r. – do 6 lat wieku obowiązku szkolnego z pozostawieniem dotychczasowych możliwości przyspieszania i odraczania o jeden rok rozpoczynania tego obowiązku. Wprowadzanie obniżonego wieku rozpoczynania spełniania obowiązku szkolnego będzie rozłożone na 3 lata szkolne (2009/2010, 2010/2011, 2011/2012). W okresie tym rodzice dzieci będą mogli na swój wniosek (bez konieczności uzyskiwania opinii publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej) odroczyć o jeden rok rozpoczęcie spełniania obowiązku szkolnego.

Proces włączania sześciolatków do edukacji szkolnej rozpocznie się w 2009 r. Z danych statystycznych wynika bowiem, że od kilkunastu lat spada liczba uczniów w szkołach

podstawowych. W roku 2009 rocznik sześciolatków jest najmniej liczny, dlatego będzie to najkorzystniejszy czas na rozpoczęcie planowanych zmian.

Proces obejmowania edukacją szkolną dzieci sześciolatków będzie rozłożony na 3 lata, w taki sposób, aby w roku szkolnym 2009/2010 oprócz siedmiolatków obowiązek szkolny obejmował również 1/3 rocznika dzieci sześciolatków. Oznacza to, że naukę podejmą:

- w roku szkolnym 2009/2010 dzieci siedmioletnie urodzone w 2002 r. i dzieci sześciolatków urodzone od 1 stycznia do 30 kwietnia 2003 r.,
- w roku szkolnym 2010/2011 dzieci siedmioletnie urodzone po 1 maja 2003 r. i dzieci sześciolatków urodzone od 1 stycznia 2004 r. do 31 sierpnia 2004 r.,
- w roku szkolnym 2011/2012 dzieci siedmioletnie urodzone po 1 września 2004 r. i dzieci sześciolatków urodzone w 2005 r.

Od 1 września 2012 r. zasadą stanie się podejmowanie nauki przez dzieci sześciolatków.

W trzech kolejnych latach szkolnych w klasie pierwszej będą zarówno dzieci sześciolatków, jak i siedmioletnie, co i obecnie ma miejsce. Obecnie w klasie pierwszej szkoły podstawowej naukę podejmują obowiązkowo siedmiolatki oraz na wniosek rodziców mogą podejmować ją sześciolatki. Wymaga to jednak zasięgnięcia przez szkołę opinii publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Sposób wprowadzania projektowanej zmiany – pozostawiający decyzję w tej sprawie w gestii rodziców – pozwoli przeprowadzić ją w sposób możliwie najłagodniejszy, a rozłożenie jej na 3 lata nie zaburzy pracy szkół poprzez gwałtowne i znaczące zwiększenie liczby dzieci

rozpoczynających naukę w pierwszej klasie oraz nie spowoduje, że dzieci te – ze względu na liczebność rocznika – będą miały większe problemy w trakcie rekrutacji do szkół ponadgimnazjalnych i na studia w szkołach wyższych.

Rozpoczęcie nauki w szkole przez dzieci sześciolatnie sprawi, że gminy uzyskają wolne środki finansowe na tworzenie nowych miejsc w przedszkolach dla dzieci w wieku od 3 do 5 lat. Natomiast w szkołach podstawowych ze względu na niż demograficzny nie będzie problemów z zapewnieniem odpowiedniej bazy lokalowej.

Obniżenie wieku obowiązku szkolnego musi być poprzedzone zmianą warunków nauki w szkołach podstawowych. Najbliższy rok szkolny 2008/2009 ma służyć przygotowaniu systemu do wprowadzania zmiany. Przygotowywany jest program rządowy wspomagania organów prowadzących szkoły w realizacji zmian: „Aktywizacja jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych w działaniach związanych z zapewnieniem bezpiecznych warunków dzieciom rozpoczynającym naukę szkolną”. Program będzie obejmował działania służące wspieraniu aktywności jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych w doposażeniu szkół i zapewnianiu dzieciom podejmującym naukę szkolną bezpiecznych warunków i opieki odpowiedniej do ich wieku.

Realizacja programu wymaga zapewnienia w budżecie państwa na 2009, 2010 i 2011 r. środków finansowych w łącznej wysokości ok. 150 mln zł. Środki na ten cel planowane będą w poszczególnych latach w rezerwach celowych budżetu państwa, tj. w 2009 r. 50 mln zł, w 2010 r. 50 mln zł, w 2011 r. 50 mln zł.

W związku z obniżeniem wieku obowiązku szkolnego konieczne jest również wzmocnienie opiekuńczej funkcji szkoły. W celu zapewnienia przez szkołę wszystkim sześciolatkom rozpoczynającym naukę w szkole podstawowej warunków opieki i bezpieczeństwa porównywalnych do rozwiązań przyjętych w wychowaniu przedszkolnym Ministerstwo Edukacji Narodowej będzie realizować działania wspierające:

1. Zapewnienie miejsca dostosowanego do prowadzenia zajęć z dziećmi sześciolatkami przed rozpoczęciem i po zakończeniu zajęć dydaktycznych.

Planuje się, aby w każdej szkole, do której uczęszczać będą dzieci 6-letnie, wydzielono miejsce w sali dydaktycznej, świetlicy lub wyodrębniono osobne pomieszczenie z przeznaczeniem na część zabawowo-wypoczynkową. Doposażenie sali dydaktycznej, świetlicy lub odrębnego pomieszczenia w ich części wypoczynkowej powinno polegać na aranżacji miejsca w meble odpowiadające ergonomii dziecka przedszkolnego, wykładziny umożliwiające swobodne poruszanie się, zabawy w pozycji siedzącej czy leżącej, tablice

dekoracyjne, miękkie siedziska pozwalające na zmianę pozycji układu kostnego, pomoce dydaktyczne z zakresu wychowania przedszkolnego, elementy kącików tematycznych i sprzęt do rekreacji.

2. Zapewnienie opieki w szkole dla dzieci sześcioletnich w czasie ferii szkolnych.

Przedszkola zapewniają opiekę dzieciom przez cały rok kalendarzowy. Aby zapewnić opiekę zgodnie z trybem przedszkolnym, szkoła powinna zorganizować zajęcia opiekuńcze dla grupy dzieci z klasy I lub prowadzić akcję wakacyjną nadzorowaną przez organ prowadzący szkołę dla dzieci z jednej bądź wielu szkół. W czasie ferii opiekę sprawuje nauczyciel zatrudniony na podstawie umowy cywilno-prawnej zawartej z organem prowadzącym.

Do priorytetowych zadań systemu oświaty w najbliższym czasie należeć będzie doskonalenie nauczycieli wychowania przedszkolnego i nauczania zintegrowanego. Z zadaniem edukacji dzieci w tym wieku, które reprezentują różne kompetencje i w szczególności różny rozwój emocjonalny, musi zmierzyć się nauczyciel nauczania początkowego i jest on do tego zadania przygotowywany w trakcie studiów. Placówki doskonalenia nauczycieli, w tym centralne, podejmą zadania związane z doskonaleniem warsztatu nauczycieli przedszkoli i klas I-III. Ich celem będzie podnoszenie wiedzy i umiejętności zawodowych nauczycieli, w szczególności nauczycieli wychowania przedszkolnego i wczesnej edukacji w zakresie wspierania rozwoju małego dziecka i dydaktyki wczesnoszkolnej – w dostosowaniu do zmian w podstawie programowej kształcenia ogólnego.

Na ukończeniu są prace legislacyjne nad nowym rozporządzeniem w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i przypadków, gdy można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli. Zaprojektowane zmiany ułatwią zatrudnianie nauczycieli w przedszkolach i klasach I-III szkół podstawowych oraz świetlicach szkolnych. Rozporządzenie umożliwi zatrudnianie w przedszkolach i klasach I-III nauczycieli, którzy na kierunku pedagogika ukończyli studia w specjalności zarówno w zakresie nauczania początkowego, jak i wychowania przedszkolnego. W świetlicach szkolnych możliwe będzie zatrudnianie nauczycieli posiadających kwalifikacje do nauczania przedmiotu lub prowadzenia zajęć w szkole, w której prowadzona jest świetlica.

4. Korekta programowa dotycząca wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego oraz doskonalenie systemu egzaminów zewnętrznych

4.1. Zmiana podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego

Podstawa programowa jest w polskim systemie oświaty kluczowym dokumentem określającym cele i treści nauczania, umiejętności uczniów oraz zadania wychowawcze szkoły, które są uwzględniane odpowiednio w programach wychowania przedszkolnego, programach nauczania oraz umożliwiają ustalenie kryteriów ocen szkolnych i egzaminacyjnych. Uwzględniając cele i zadania edukacyjne, zakres treści nauczania oraz umiejętności i osiągnięcia uczniów zawarte w odpowiednich podstawach programowych minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określa, w drodze odrębnego rozporządzenia, standardy wymagań będące podstawą przeprowadzenia sprawdzianów i egzaminów. Funkcjonowanie dwóch dokumentów, ze swej natury sformułowanych dość ogólnie, powoduje kolizje interpretacyjne. Ponadto opisywanie treści kształcenia bez kryjących się za tymi treściami wymagań niejednokrotnie przerasta możliwości realizacyjne szkoły.

Przygotowywana reforma programowa wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego została ukierunkowana na precyzyjny opis efektów kształcenia na każdym etapie edukacyjnym oraz zwiększenie autonomii szkół w kreowaniu efektywnego procesu kształcenia. Służyć temu będą w szczególności:

- połączenie podstaw programowych i standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania sprawdzianu i egzaminów w jeden dokument – podstawę programową sformułowaną w języku wymagań, dzięki któremu nauczyciele będą wiedzieć, czego mają nauczyć, a rodzice – co musi umieć dziecko, aby dobrze zdać egzamin;
- przywrócenie nauczycielom prawa do swobodnego wyboru – stosownie do potrzeb i możliwości uczniów – programów nauczania i podręczników.

Precyzyjny opis wymagań na koniec każdego etapu kształcenia umożliwi także zapewnienie spójności procesu nauczania w obrębie systemu szkolnictwa.

We współczesnych badaniach edukacyjnych identyfikowane są trzy główne obszary kształcenia: umiejętność czytania ze zrozumieniem, umiejętności matematyczne oraz umiejętność rozumowania właściwego dla nauk przyrodniczych, które łącznie stanowią o przygotowaniu ucznia do dalszej drogi zawodowej i edukacyjnej, niezależnie od jej szczegółowego profilu. Tylko w obszarze czytania ze zrozumieniem wyniki polskich uczniów w tych badaniach są zadowalające; w pozostałych dwóch obszarach wyniki te wypadają

poniżej przeciętnego wyniku dla krajów wysokorozwiniętych, zrzeszonych w OECD. Z badań wynika, że największą słabością kształcenia ogólnego w polskim systemie oświaty jest niedostateczne rozwijanie umiejętności samodzielnego myślenia uczniów. Tymczasem szeroko rozumiana umiejętność rozumowania jest dziś potrzebna każdemu, gdyż daje absolwentom powszechnej edukacji warsztat: logicznego myślenia, sprawnego poruszania się w świecie natłoku informacji oraz rozumienia otaczającego świata. Szkoła powinna rozwijać u uczniów umiejętność rozumowania, zaś podstawa programowa kształcenia ogólnego powinna stymulować nauczycieli do tego zadania.

Konieczne jest również dokończenie reformy z 1999 r. Wprowadzenie w 1999 r. gimnazjów przedłużyło powszechne kształcenie ogólne o rok. Zamiast dawnej ośmioklasowej szkoły podstawowej każdy uczeń w nowej szkole podstawowej i gimnazjum łącznie kształci się dziewięć lat i kończy je egzaminem zewnętrznym. Zmiana ta przyniosła pozytywne rezultaty, znacznie ograniczając odsetek najslabszych uczniów i w ten sposób przyczyniając się do wyrównywania szans edukacyjnych, jednocześnie poprawiając efekty kształcenia wśród ogółu uczniów. Ponadto wprowadzenie obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego wydłużyło obowiązek szkolny o rok, lecz program kształcenia przedszkolnego nie został w stopniu zadowalającym powiązany z programem kształcenia wczesnoszkolnego.

Przygotowywana podstawa programowa wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia przystąpienie do egzaminu maturalnego, oraz zasadniczych szkół zawodowych uwzględnia możliwość obniżenia wieku szkolnego do 6 lat, przez odpowiednie dostosowanie podstawy programowej kształcenia ogólnego do możliwości intelektualnych dzieci o rok młodszych, aspiracje przeważającej części uczniów do zdobycia przynajmniej wykształcenia średniego oraz konieczność pogłębionego kształcenia każdego absolwenta szkoły kończącej się maturą w zakresie wybranych przedmiotów w celu lepszego przygotowania do podjęcia studiów wyższych.

Przygotowywane zmiany zapewnią konsekwentną ciągłość programową od chwili pierwszego kontaktu dziecka ze szkołą aż do uzyskania końcowego świadectwa. Przy zachowaniu istniejącej struktury szkolnictwa powszechne kształcenie ogólne zostanie wydłużone. Sześć lat nauki w szkole podstawowej i trzy lata gimnazjum zostaną dopełnione przez powiązane programowo ze szkołą podstawową obowiązkowe przygotowanie przedszkolne oraz kontynuowanie powszechnego, jednolitego kształcenia ogólnego w szkole ponadgimnazjalnej, niezależnie od typu szkoły. Złączenie programowe gimnazjum i szkoły

ponadgimnazjalnej umożliwi przede wszystkim spokojną, pełną realizację podstawowego zakresu wykształcenia ogólnego. Praktyka pokazuje, że w obecnym, trzyletnim cyklu kształcenia nie jest to możliwe.

Celem zmian jest również zwiększenie możliwości indywidualizacji nauki pozwalającej na zróżnicowanie programu w zależności od zainteresowań uczniów oraz lepsze przygotowanie uczniów do podjęcia nauki w szkołach wyższych i aktywności na rynku pracy.

Prace nad przygotowaniem nowej podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego rozpoczęły się w styczniu 2008 r. Powołany został zespół ponad 100 ekspertów, złożony z wybitnych przedstawicieli polskiego świata nauki oraz doświadczonych nauczycieli, metodyków i pracowników systemu egzaminacyjnego. Przygotowana przez ten zespół wstępna wersja podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół została poddana szerokiej konsultacji społecznej w okresie od 10 kwietnia do czerwca br. Przeanalizowano i starano się uwzględnić uwagi spośród ponad 2,5 tysiąca opinii oraz ponad 200 recenzji sporządzonych przez ekspertów w poszczególnych dziedzinach kształcenia.

Projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego jest obecnie przygotowywany do przekazania do uzgodnień międzyresortowych i partnerów społecznych. Przewiduje się, że prace legislacyjne zakończą się na przełomie października i listopada br.

Planuje się, że nowa podstawa programowa będzie obowiązywała od roku szkolnego 2009/2010, z tym, że będzie wdrażana stopniowo, tj.:

- od roku szkolnego 2009/2010 w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych formach wychowania przedszkolnego;
- od roku szkolnego 2009/2010 w klasach I szkół podstawowych i klasach I gimnazjum;
- od roku szkolnego 2012/2013 w klasach I szkół ponadgimnazjalnych.

W pozostałych klasach szkoły podstawowej, gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych – do zakończenia cyklu kształcenia w tych szkołach – będzie obowiązywała dotychczasowa podstawa programowa kształcenia ogólnego określona w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. Nr 51, poz. 458, z późn. zm.).

Stopniowe wprowadzanie zmian programowych pozwoli na opracowanie nowych podręczników i programów nauczania, dostosowanych do nowej podstawy programowej oraz przygotowanie nauczycieli i dyrektorów szkół do sprawnego wdrażania reformy. Ponadto

w celu przybliżenia i upowszechnienia istoty zmian programowych powołani zostali tzw. wojewódzcy promotorzy zmiany, którzy już jesienią tego roku będą we wszystkich powiatach prowadzić szkolenia dla dyrektorów szkół i wspierać jednostki samorządu terytorialnego w przygotowaniach do wprowadzenia do szkół nowej podstawy programowej. Jesienią bieżącego roku odbędzie się również 16 konferencji przedmiotowych adresowanych w szczególności dla doradców metodycznych i nauczycieli, podczas których autorzy projektu podstawy programowej dla poszczególnych przedmiotów szczegółowo ją przedstawia.

Wszystkie prace związane z opracowaniem nowej podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego oraz przeprowadzeniem ww. szkoleń mających na celu przygotowanie szkół do wdrażania zmian programowych są prowadzone przy dofinansowaniu ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, priorytet III, Projekt „Doskonalenie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół pod kątem jej zgodności z wymogami gospodarki opartej na wiedzy”.

W sierpniu br. do konsultacji społecznych skierowany został projekt zmiany ustawy o systemie oświaty. W efekcie zmian sprawdzian w ostatnim roku nauki w szkole podstawowej, egzamin gimnazjalny, egzamin maturalny oraz egzaminy eksternistyczne będą przeprowadzane wyłącznie na podstawie wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego.

4.2. Zmiany zasad przeprowadzania egzaminu maturalnego

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. *w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych* (Dz. U. Nr 83, poz. 562, z późn. zm.) wprowadziło od roku szkolnego 2009/2010 obowiązek zdawania egzaminu z matematyki w ramach pisemnej części egzaminu maturalnego. Egzamin z matematyki miał być uzupełnieniem dotychczasowej obowiązkowej części egzaminu maturalnego, obejmującego egzamin ustny i pisemny z języka polskiego, egzamin ustny i pisemny z języka obcego nowożytnego i egzamin pisemny z przedmiotu wybranego z ustalonej listy przedmiotów do wyboru oraz – dla absolwentów szkół lub oddziałów z nauczaniem języka mniejszości narodowej – egzamin ustny i pisemny z języka danej mniejszości narodowej. Warunkiem uzyskania świadectwa dojrzałości było zdanie (z określonym wynikiem) pięciu, a przypadku absolwentów szkół i oddziałów z nauczaniem języka mniejszości narodowej –

siedmiu wymienionych egzaminów. Każdy absolwent ma obecnie prawo do zdawania egzaminu maturalnego z dodatkowych przedmiotów (maksymalnie trzech). Egzaminy te są przeprowadzane na poziomie rozszerzonym. Wynik egzaminu z dodatkowych przedmiotów nie ma wpływu na zdanie egzaminu maturalnego.

Przygotowana nowelizacja ww. rozporządzenia ma na celu wprowadzenie następujących zmian dotyczących zasad przeprowadzania egzaminu maturalnego:

1) Określenie docelowych, obowiązujących od roku szkolnego 2014/2015 dla absolwentów liceów ogólnokształcących i liceów profilowanych, od roku szkolnego 2015/2016 dla absolwentów techników, od roku szkolnego 2016/2017 dla absolwentów uzupełniających liceów ogólnokształcących i od roku szkolnego 2017/2018 dla absolwentów techników uzupełniających, zasad przeprowadzania egzaminu maturalnego, zgodnie z którymi egzaminami obowiązkowymi będą egzaminy:

- a) ustny i pisemny z języka polskiego,
- b) ustny i pisemny z języka obcego nowożytnego,
- c) pisemny z matematyki,
- d) ustny i pisemny z języka mniejszości narodowej – dla absolwentów szkół lub oddziałów z nauczaniem języka danej mniejszości narodowej.

Obowiązkowe egzaminy będą zdawane na poziomie podstawowym. Każdy absolwent będzie miał również obowiązek zdawania egzaminu z jednego dodatkowego przedmiotu, w tym również z przedmiotu zdawanego jako obowiązkowy. Przedmioty dodatkowe będą zdawane na poziomie rozszerzonym. Wynik egzaminu (egzaminów) z przedmiotów dodatkowych nie będzie miał, tak jak obecnie, wpływu na zdanie egzaminu maturalnego. Oprócz przedmiotu dodatkowego zdawanego obowiązkowo, absolwent będzie mógł wybrać jeszcze dwa przedmioty dodatkowe.

2) Określenie zasad egzaminu maturalnego w okresie przejściowym obejmującym lata szkolne:

- a) 2009/2010-2013/2014 – w odniesieniu do absolwentów liceów ogólnokształcących i liceów profilowanych,
- b) 2009/2010-2014/2015 – w odniesieniu do absolwentów techników,
- c) 2009/2010-2015/2016 – w odniesieniu do absolwentów uzupełniających liceów ogólnokształcących,
- d) 2009/2010-2016/2017 – w odniesieniu do absolwentów techników uzupełniających.

W podanych powyżej okresach egzamin maturalny z przedmiotów obowiązkowych będzie taki sam jak egzamin maturalny z przedmiotów obowiązkowych przewidziany w modelu docelowym i będzie przeprowadzany również na jednym poziomie – poziomie podstawowym.

Każdy absolwent będzie miał prawo do zdawania egzaminu maturalnego z dodatkowych przedmiotów (maksymalnie trzech). Egzaminy te będą przeprowadzane na poziomie podstawowym lub rozszerzonym. Wybór poziomu będzie należał do absolwenta. Wynik egzaminu z dodatkowych przedmiotów nie będzie miał wpływu na zdanie egzaminu maturalnego.

3) Zrezygnowanie, poczynając od roku szkolnego 2009/2010, z możliwości dwujęzycznego zdawania przez absolwentów oddziałów dwujęzycznych, w ramach egzaminu maturalnego, tych przedmiotów, które nauczane były dwujęzycznie. Możliwość zdawania dwujęzycznego dotyczyła przedmiotów: biologia, chemia, fizyka i astronomia, matematyka, części geografii odnoszącej się do geografii ogólnej i części historii odnoszącej się do historii powszechnej, nauczanych w języku obcym, będącym drugim językiem nauczania, wybranych w ramach egzaminu jako przedmioty dodatkowe.

4) Zmianę czasu trwania egzaminu maturalnego z matematyki, jako przedmiotu obowiązkowego na poziomie podstawowym ze 120 minut na 170 minut.

5) Zmianę zasad przeprowadzania egzaminu maturalnego w części pisemnej z języka polskiego i języka mniejszości narodowej na poziomie rozszerzonym. Absolwent, który zdaje egzamin z ww. przedmiotów na poziomie podstawowym, ma wykazać się umiejętnością rozumienia czytanego tekstu. Ponowne sprawdzenie tej samej umiejętności w egzaminie na poziomie rozszerzonym jest nieuzasadnione. Na poziomie rozszerzonym obowiązywać będzie również, jak na poziomie podstawowym, wypracowanie w związku z tekstem literackim (ale na poziomie podstawowym jest ono inne i dotyczy tylko lektury obowiązkowej), natomiast na poziomie rozszerzonym temat wypracowania sprawdza inne niż na poziomie podstawowym umiejętności i dotyczyć może lektur spoza kanonu.

5. Najważniejsze kierunki działań w obszarze kształcenia zawodowego, zaspokajania specjalnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się przez całe życie

5.1. Najważniejsze kierunki działań w obszarze kształcenia zawodowego i uczenia się przez całe życie

Wyzwaniem dla kształcenia zawodowego i ustawicznego w Polsce jest szybki wzrost gospodarczy połączony z rozwojem technologicznym, a postępująca integracja europejska powoduje, że szkolnictwo to będzie trwale konfrontowane z wymogami międzynarodowej konkurencji i globalizacji gospodarki. Aktualne zmiany o charakterze ewolucyjnym wprowadzane w krótkiej perspektywie czasowej tylko częściowo odpowiadają na kolejne wyzwania nowoczesnej gospodarki. Kończy się epoka tzw. karier liniowych, rozpoczynanych zdobyciem wykształcenia, zatrudnieniem i stopniowym awansowaniem aż do emerytury. Współczesny rynek pracy w Polsce wymaga od młodych ludzi wkraczających w życie zawodowe coraz wyższych, a zarazem zmieniających się kwalifikacji, czemu nie zawsze potrafią oni sprostać, co zmniejsza ich szanse na zatrudnienie.

Dlatego też dopełnieniem reformy kształcenia ogólnego jest modernizacja kształcenia zawodowego polegająca m.in. na takich zmianach organizacyjno-programowych, które doprowadzą do integracji obu torów kształcenia („zawodowego” i „ogólnego”), czego efektem ma być spowodowanie rzetelnego, praktycznego przygotowania uczniów oraz trwałego zbliżania edukacji i rynku pracy przez m.in. zwiększenie zaangażowania pracodawców w kształcenie przyszłych pracowników, szczególnie w sektorach ulegających szybkim zmianom technologicznym oraz zmianom w organizacji produkcji lub usług.

Dostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb kwalifikacyjnych rynku pracy oraz jakość tego kształcenia zależy m.in. od nowoczesnych podstaw programowych kształcenia w zawodach oraz dostosowanych do nich programów nauczania. Dlatego też w priorytecie III Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki została zaplanowana realizacja projektu, do którego przygotowano już założenia, obejmującego ocenę podstaw programowych pod kątem przystosowania do wymogów życia w gospodarce i społeczeństwie wiedzy, w tym przede wszystkim skutecznego podnoszenia poziomu kompetencji kluczowych. W ramach projektu opracowana zostanie metodologia tworzenia podstaw programowych, które będą zawierały wyodrębnione kwalifikacje składające się na dany zawód opisane językiem efektów, stanowiące jednocześnie standardy wymagań egzaminacyjnych. Realizacja projektu przewidziana jest na lata 2008-2013.

Zarządzeniem Nr 15 z dnia 18 czerwca br. Minister Edukacji Narodowej powołał Zespół opiniodawczo-doradczy do spraw kształcenia zawodowego, którego zadaniem jest opracowanie propozycji koncepcji zmian systemowych w szkolnictwie zawodowym, w tym tworzenie sprzyjających warunków dla zaangażowania edukacyjnego pracodawców. W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele 25 instytucji, w tym przedstawiciele ministrów właściwych dla zawodów, organizacji pracodawców (Związek Rzemiosła Polskiego, Krajowa Izba Gospodarcza, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych Lewiatan, Konfederacja Pracodawców Polskich), organizacji branżowych (Naczelna Organizacja Techniczna, Polska Izba Przemysłowo-Handlowa Budownictwa), środowisk samorządowych (Związek Powiatów Polskich, Związek Województw RP, Związek Miast Polskich, Unia Metropolii Polskich), oświatowych (Ogólnopolskie Stowarzyszenie Kadry Kierowniczej Oświaty, Stowarzyszenie Dyrektorów i Nauczycieli Centrów Kształcenia Praktycznego, Rada Szkół Katolickich, Związek Zakładów Doskonalenia Zawodowego) i związkowych (Sekcja Krajowa Oświaty i Wychowania „Solidarność”, Związek Nauczycielstwa Polskiego).

Ze względu na konieczność wdrażania zmian w oświacie etapami odzwierciedlającymi poszczególne poziomy kształcenia, pierwsze efekty prac będą miały miejsce w latach 2009-2010, po wprowadzeniu reformy podstawy kształcenia ogólnego.

Kolejnym wyzwaniem w obszarze kształcenia zawodowego jest stworzenie możliwości zatrudniania osób niebędących nauczycielami, posiadających przygotowanie specjalistyczne, do prowadzenia zajęć z zakresu kształcenia zawodowego na podstawie Kodeksu pracy lub umów cywilnoprawnych oraz ustalania wysokości wynagrodzenia przez dyrektora szkoły lub placówki (placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego, ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego). Obecnie obowiązujące w tym zakresie przepisy co prawda umożliwiają zatrudnianie takich osób, ale ograniczają ich wynagrodzenie do poziomu nauczyciela kontraktowego i wyrażenia zgody przez kuratora oświaty. Taki poziom wynagrodzenia nie stanowi dziś skutecznej zachęty do podejmowania pracy w szkole, a wyrażanie zgody przez kuratora oświaty niepotrzebnie wydłuża czas potrzebny na dopełnienie formalności związanych z zatrudnieniem i zwiększa biurokrację. Wprowadzenie proponowanych zmian w ustawie o systemie oświaty pozwoli mocniej związać kształcenie zawodowe z rzeczywistym środowiskiem pracy i umożliwi wzmocnienie kadrowe przez pozyskiwanie nowych specjalistów do prowadzenia zajęć z zakresu kształcenia zawodowego, a nie tylko zastąpienie nauczycieli, którzy chcieliby skorzystać z nabytych praw emerytalnych.

Aby zwiększyć zainteresowanie osób z przygotowaniem pedagogicznym lub osób przygotowujących się do wykonywania zawodu nauczyciela realizującego kształcenie zawodowe Ministerstwo Edukacji Narodowej podejmuje także inne działania. W zaprojektowanych pracach, które będą realizowane już od 2008 r. w ramach projektów systemowych Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, znajdują się takie działania, jak m.in.: uruchomienie nowego typu studiów podyplomowych dla osób przygotowujących się do wykonywania zawodu nauczyciela przedmiotów zawodowych oraz opracowanie i pilotażowe wdrożenie programów doskonalenia zawodowego w przedsiębiorstwach dla nauczycieli kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu. Celem zaplanowanych działań jest także zapoznanie z nowoczesnymi technikami i technologiami oraz rzeczywistym środowiskiem pracy przedsiębiorstwa jako niezwykle istotnych dla podnoszenia efektywności procesu kształcenia zawodowego.

Szybki wzrost gospodarczy połączony z rozwojem technologicznym powoduje również coraz szybsze starzenie się wyposażenia szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe. W takiej sytuacji niektóre placówki nie są w stanie zapewnić uczniom i słuchaczom odpowiedniego poziomu kształcenia praktycznego oraz możliwości zdawania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe przy wykorzystaniu wyposażenia dydaktycznego, sprzętu i urządzeń, zgodnie z wymaganiami określonymi w podstawach programowych kształcenia w poszczególnych zawodach. Dlatego też Ministerstwo Edukacji Narodowej realizuje projekt współfinansowany z EFS w ramach SPO RZL 2004-2006 „Wyposażenie centrów kształcenia praktycznego, centrów kształcenia ustawicznego i szkół zawodowych w stanowiska do egzaminów zawodowych” o łącznej wartości ok. 150 mln zł. W efekcie tych działań w ramach I i II części projektu doposażono już 1168 szkół i placówek w stanowiska egzaminacyjne, a kolejnych 425 jest w trakcie doposażenia w ramach III części projektu, która zakończy się w IV kwartale 2008 r.

Kompleksowe zmiany w kształceniu ogólnym i zawodowym nie mogą się obyć bez stworzenia możliwości korzystania przez uczniów z profesjonalnej pomocy, zwiększającej trafność podejmowanych decyzji edukacyjnych i zawodowych. Zatem niezwykle istotny jest rozwój doradztwa zawodowego. Aktualny stan prawny co prawda daje możliwość zatrudniania doradców zawodowych w szkołach, jednakże ze względu na często niewystarczające środki finansowe i brak spójnego modelu funkcjonowania doradztwa zawodowego, wielu uczniów pozbawionych jest dostępu do właściwego doradztwa. Dlatego też w ramach PO KL zaplanowana jest realizacja projektu „Opracowanie modelu doradztwa

zawodowego w Polsce wraz z budową systemu informacji edukacyjno-zawodowej oraz internetowego systemu poradnictwa edukacyjno-zawodowego”. Założeniem tego projektu jest m.in. powstanie centrów poradnictwa i doradztwa zawodowego (także na przykładzie dobrej praktyki województwa dolnośląskiego), które swoim zasięgiem będą obejmowały np. powiat, tak aby nie było potrzeby zatrudniania w każdej szkole doradcy zawodowego. Planowane rozpoczęcie realizacji projektu przewidywane jest na rok 2009, a więc pierwsze konkretne efekty w postaci opracowania modelu doradztwa zawodowego będą widoczne na przełomie lat 2009 i 2010.

Natomiast w obszarze kształcenia ustawicznego planowane są rozmaite działania mające na celu jego wzmocnienie i upowszechnienie, bowiem w Polsce stosunkowo niewiele osób dorosłych uczestniczy w kształceniu ustawicznym. Wśród powodów takiej sytuacji jest między innymi niska świadomość konieczności podnoszenia swoich kwalifikacji. Dlatego też w ramach POKL zaplanowane zostały projekty „Ogólnopolskie kampanie upowszechniające model uczenia się przez całe życie” na lata 2008–2010 oraz „Opracowanie bilansu kwalifikacji i kompetencji dostępnych na rynku pracy w Polsce oraz modelu Krajowych Ram Kwalifikacji (KRK)” na lata 2008-2009. Działania tego drugiego skoncentrowane zostaną na stworzeniu spójnego systemu uznawania i potwierdzania kompetencji i kwalifikacji, nabywanych w różny sposób i w różnych formach uczenia się (uczenie się formalne, nieformalne i pozaformalne) powiązanego z Europejskimi Ramami Kwalifikacji i umożliwiającego przenoszenie wyników uczenia się między różnymi systemami.

Prowadzone są również prace nad zmianą ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (planowany termin rozpatrzenia przez Radę Ministrów III kw. 2008 r.), mające na celu przypisanie każdemu ministrowi odpowiedzialności za kształcenie ustawiczne w kierowanym przez siebie dziale administracji.

5.2. Najważniejsze kierunki działań w obszarze specjalnych potrzeb edukacyjnych

Zmiany wprowadzane w systemie edukacji ogólnodostępnej powodują również konieczność dokonania zmian w systemie kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz w poradnictwie psychologiczno-pedagogicznym.

W związku z tym na bieżąco analizowane są obowiązujące przepisy oświatowe oraz zmiany wprowadzane w tych przepisach po to, aby nie było konieczności ponownych zmian tylko odrębnie dla uczniów wymagających specjalnej organizacji nauki i metod pracy, tak jak to miało miejsce przy wprowadzaniu w 2004 r. obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dla dzieci sześciolletnich. W pierwszym roku obowiązywania tego przepisu

okazało się wówczas, że wśród sześciolatków są również dzieci, którym stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do przedszkola lub oddziału przedszkolnego w szkole podstawowej i należało opracować zmianę w ustawie o systemie oświaty a następnie do przepisów ustawy dostosować rozporządzenie wykonawcze. W związku z tym dopiero w roku szkolnym 2008/2009 umożliwi się objęcie obowiązkiem wychowania przedszkolnego w formie indywidualnego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci sześciolatków, którym stan zdrowia nie pozwala na uczęszczanie do przedszkola. Rozporządzenie MEN w sprawie sposobu i trybu organizacji indywidualnego rocznego przygotowania przedszkolnego i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży jest w końcowej fazie prac legislacyjnych.

Doświadczenia te mobilizują do bieżącego analizowania potrzeb uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i przygotowywania zmian w kształceniu tych uczniów również pod kątem zgodności ich kształcenia z wymogami gospodarki opartej na wiedzy.

Z danych statystycznych wynika, że w roku szkolnym 2007/2008 we wszystkich typach szkół specjalnych uczyło się 122 939 uczniów z różnymi niepełnosprawnościami, a w oddziałach integracyjnych i w oddziałach ogólnodostępnych – łącznie we wszystkich typach szkół (podstawowych, gimnazjach, liceach ogólnokształcących i szkołach zawodowych) – uczyło się 72 931 uczniów, natomiast obowiązek szkolny i obowiązek nauki w indywidualnym nauczaniu spełniało 2 937 osób. We wszystkich formach kształcenia specjalnego obowiązek szkolny i obowiązek nauki spełniało 198 807 uczniów niepełnosprawnych. Na podstawie powyższych danych oraz problemów dotyczących kwestii kształcenia uczniów niepełnosprawnych, z którymi zwracają się do Ministerstwa Edukacji Narodowej rodzice, nauczyciele, organy prowadzące i stowarzyszenia pozarządowe, oraz licznych zapytań stwierdzić należy, że obowiązujące przepisy oświatowe umożliwiają dostosowanie kształcenia uczniów niepełnosprawnych do ich potrzeb. Istnieją jednak jeszcze niedostatecznie uporządkowane zakresy organizacji tego kształcenia. Dotyczy to m.in.:

- a) wdrażania na każdym etapie edukacyjnym bardziej elastycznego modelu kształcenia tych uczniów, lepiej dopasowanego do ich indywidualnych potrzeb rozwojowych i zdolności, w tym podstawy programowej kształcenia ogólnego,
- b) tworzenia takich rozwiązań organizacyjnych, które będą sprzyjały systematycznemu polepszaniu warunków i dostosowania metod nauczania oraz wdrażania młodego człowieka do świadomego dokonywania wyboru kierunku kształcenia zawodowego,
- c) lepszego dostępu najmłodszych dzieci do edukacji przez upowszechnianie wychowania przedszkolnego, w tym w innych formach wychowania przedszkolnego,

- d) jednoznacznego definiowania sprzężonej niepełnosprawności,
- e) konieczności interpretowania orzeczeń o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności wydawanych przez powiatowe zespoły orzekające dla potrzeb świadczeń medycznych i socjalnych dla osób przewlekle chorych i przeciwstawiania potrzeb medycznych specjalnym potrzebom edukacyjnym wynikającym ze stanu funkcjonowania ucznia niepełnosprawnego, diagnozowanym przez zespoły orzekające publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradni specjalistycznych,
- f) stworzenia nowych rozwiązań systemowych, wprowadzających zmianę dotychczasowego sposobu wyboru i adaptacji podręczników szkolnych (spośród podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty) dla uczniów niewidomych i słabo widzących spełniających obowiązek szkolny i obowiązek nauki w szkołach integracyjnych lub w szkołach ogólnodostępnych oraz w szkołach specjalnych wszystkich typów,
- g) prowadzenia przez specjalistów poradni psychologiczno-pedagogicznych różnych form pomocy psychologicznej i pedagogicznej na terenie przedszkola i szkoły.

W celu dostosowania zmian wprowadzonych w systemie edukacji ogólnej do potrzeb uczniów niepełnosprawnych powoływany jest w MEN zespół ekspertów, którego zadaniem będzie przeprowadzenie debaty eksperckiej na temat powyższych problemów oraz opracowanie projektów zmian systemowych w zakresie kształcenia specjalnego, orzecznictwa i poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego, jak również zaplanowanie działań informacyjno-promocyjnych kierowanych do całego środowiska (nauczycieli, rodziców, organów prowadzących i organów nadzoru pedagogicznego oraz organizacji pozarządowych). Wprowadzenie opracowanych zmian planowane jest na przełomie lat 2009 i 2010.

Optymalizacja kształcenia dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi dotyczy także organizacji kształcenia specjalnego dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem i z zaburzeniami zachowania. Dla tej grupy dzieci i młodzieży określono specjalne warunki organizowania kształcenia na wszystkich etapach edukacyjnych. Szkoły te są organizowane w Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych (MOW) i Młodzieżowych Ośrodkach Socjoterapii (MOS).

Warunkiem umieszczenia nieletniego w MOW lub MOS i podjęcia nauki w szkole specjalnej dla niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych

uzależnieniem, z zaburzeniami zachowania jest postanowienie sądu rodzinnego o zastosowaniu środka wychowawczego.

Resort edukacji prowadzi młodzieżowe ośrodki wychowawcze i młodzieżowe ośrodki socjoterapii od momentu przejęcia ich w styczniu 2004 r. z resortu polityki społecznej. Od początku problemem jest duża liczba nieletnich oczekujących na umieszczenie w ośrodkach oraz niewystarczająca liczba miejsc, aby na bieżąco realizować orzeczenia sądów rodzinnych o zastosowaniu wobec nieletniego środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym lub młodzieżowym ośrodku socjoterapii.

Jak wynika z analiz, na przestrzeni lat 2004 – 2008 liczba miejsc w MOW-ach wzrosła o 818, a liczba miejsc w MOS-ach o 1093. Łącznie liczba miejsc w tych placówkach wzrosła w tym czasie o 1911. Został także uruchomiony centralny system kierowania do tych placówek. Starostowie przekazują postanowienia sądów o umieszczeniu w MOW lub MOS do Centrum Metodycznego Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, które wskazuje odpowiednią do stanu zdrowia i etapu edukacyjnego wychowanka placówkę.

Nadal jednak istnieją poważne problemy do rozwiązania. Wśród nich należy wskazać:

- zbyt małą liczbę miejsc w placówkach, w stosunku do postanowień sądu,
- mało elastyczną organizację placówek,
- zbyt długi okres pobytu w nich nieletnich oraz nadmiernie przedłużone terminy rezerwacji miejsc,
- nierozwiązany problem tymczasowego umieszczania nieletnich.

Rozwiązanie tych problemów jest jednym z celów Międzyresortowego Zespołu do Spraw Poprawy Skuteczności Wykonania Orzeczeń Sądowych. W ramach tego Zespołu powołana została Grupa Robocza do Spraw Poprawy Skuteczności Wykonania Orzeczeń Sądowych w Przedmiocie Umieszczania Nieletnich w Placówkach Podległych Ministerstwu Edukacji Narodowej. W skład tej Grupy wchodzi przedstawiciele Ministra Sprawiedliwości, Ministra Edukacji Narodowej, Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Zadaniem Grupy jest opracowanie projektu nowelizacji ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich i rozporządzeń wykonawczych oraz nowelizacji rozporządzeń Ministra Edukacji Narodowej dotyczących młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii, w tym:

- *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu*

nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym oraz młodzieżowym ośrodku socjoterapii (Dz. U. Nr 178, poz. 1833),

- *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie ramowych statutów placówek publicznych (Dz. U. Nr 52, poz. 466),*
- *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. Nr 52, poz. 467 z późn. zm.).*

Grupa robocza opracowała w trybie pilnym dokument pn. *Uwagi i propozycje zmian legislacyjnych zmierzających do poprawy skuteczności wykonania orzeczeń sądowych.* Projekt obejmuje reformę funkcjonowania rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych resortu sprawiedliwości, zmiany w zakresie wykonywania orzeczeń w sprawach nieletnich, optymalizację funkcjonowania MOW i MOS, rozwiązanie problemu umieszczania tymczasowego (rozważana jest możliwość wprowadzenia nowego podmiotu realizującego to zadanie – Ochotniczych Hufców Pracy). Zakończenie prac nad projektem planowane jest do końca roku 2008.

Oprócz działań, które będą prowadzone przez ww. zespoły, MEN opracowuje projekty:

- a) zmiany w obecnym modelu zaopatrywania uczniów niewidomych i słabo widzących w podręczniki szkolne,
- b) podstawy programowej kształcenia ogólnego dla uczniów z upośledzeniem umysłowym – w ramach projektu doskonalenia podstaw programowych wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół realizowanego przy dofinansowaniu z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet 3,
- c) wprowadzenia do ustawy o systemie oświaty definicji „sprzężonej niepełnosprawności” w celu uporządkowania wielu kwestii związanych z organizowaniem i finansowaniem kształcenia specjalnego dla tej grupy uczniów niepełnosprawnych,
- d) rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, który jest w finalnej fazie prac legislacyjnych,
- e) rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie organizowania wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci, będącego w finalnej fazie prac legislacyjnych.

Ponadto planowane jest ogłoszenie w roku 2009 – w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet III – konkursu na opracowanie i pilotażowe wdrożenie innowacyjnych

programów dotyczących m.in. kształcenia w zakresie nauk matematycznych, przyrodniczych i technicznych oraz przedsiębiorczości dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

6. Otwarcie polskiego systemu edukacji na świat, działania na rzecz integracji cudzoziemców w polskim systemie oświaty i wspieranie nauczania polskich dzieci poza granicami Polski

6.1. Oddziały międzynarodowe w Polsce

Nowe zjawiska społeczne, związane z procesami emigracyjnymi zarówno wewnątrz Unii Europejskiej (emigracja zarobkowa), jak i z przybywaniem do Polski grup emigrantów (uchodźców) z krajów trzecich, wymagają nowych rozwiązań systemowych w edukacji. Nadrzędnym celem projektowanych zmian jest zapewnienie kształcenia odpowiedniej jakości dla wszystkich możliwych nowych grup odbiorców. Dotyczy to zarówno dzieci cudzoziemców, nie znających języka polskiego, dzieci obywateli polskich włączających się do polskiego systemu edukacji po pobycie za granicą, jak i dzieci polskich, które obecnie przebywają z rodzicami za granicą i pomimo spełniania obowiązku szkolnego i obowiązku nauki w szkołach lokalnego systemu edukacji powinny mieć zapewnioną możliwość nauki języka polskiego i kultury polskiej. Wyzwaniem dla resortu edukacji jest także (obok zmian organizacyjno-prawnych w zakresie kształcenia dzieci polskich przebywających za granicą) opracowanie i wdrożenie metod nauczania przy wykorzystaniu nowych technologii w edukacji. Projekt nowelizacji ustawy o systemie oświaty (przekazany w sierpniu br. do uzgodnień międzyresortowych i konsultacji społecznych) pozwala na otwarcie polskiego systemu edukacji na świat przez stworzenie możliwości tworzenia oddziałów międzynarodowych, w których nauczanie będzie zgodne z programem nauczania ustalonym przez zagraniczną instytucję edukacyjną. W oddziale międzynarodowym będzie mogło być prowadzone np. kształcenie na podstawie programu nauczania ustalonego przez Organizację Matury Międzynarodowej (International Baccalaureate Organization), zwaną dalej IBO, lub inną zagraniczną instytucję edukacyjną.

Fakt migracji do Polski obywateli z państw UE lub innych krajów, związany m.in. z inwestowaniem w Polsce kapitału zagranicznego, powoływaniem instytucji Unii Europejskiej, umieszczaniem baz NATO oraz innych przedstawicielstw organizacji międzynarodowych sprawia, że wzrasta zapotrzebowanie na kształcenie w języku angielskim i w innych językach obcych. Wprowadzenie możliwości utworzenia w szkole oddziałów nauczających według programów wywodzących się z innych systemów edukacji poszerza

ofercie edukacyjną szkoły, przyczynia się do intensywniejszego nauczania języków obcych oraz kontaktów młodzieży polskiej z rówieśnikami z innych krajów. Nowelizacja ustawy prawnie usankcjonuje możliwość realizowania programów IBO i innych zagranicznych instytucji edukacyjnych w polskim systemie kształcenia.

Uczniowie uczęszczający do oddziałów międzynarodowych będą realizować obowiązek szkolny i obowiązek nauki. Uczniowie oddziału międzynarodowego, będący obywatelami polskimi, będą mieli obowiązek nauki języka polskiego oraz historii i geografii Polski zgodnie z podstawą programową kształcenia ogólnego. Uczniom oddziału międzynarodowego, którzy nie będą obywatelami polskimi, szkoła zapewni naukę języka polskiego jako języka obcego. Uczniowie uczęszczający do takich oddziałów będą mieli możliwość przejścia/powrotu na każdym etapie kształcenia do oddziału realizującego polską podstawę programową. Nadzór pedagogiczny nad szkołą prowadzącą oddziały realizujące program IBO lub inne programy, w tym nad organizacją nauczania i sprawami wychowawczo-opiekuńczymi, pozostanie w kompetencjach właściwego kuratora oświaty. Aby utworzyć oddział międzynarodowy w szkole, organ prowadzący będzie musiał wystąpić o zgodę do ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania. Zgoda taka będzie wydana, jeśli kurator potwierdzi, że szkoła dysponuje odpowiednimi zasobami finansowymi oraz odpowiednią kadrami, gwarantującą możliwość realizacji projektu bez szkody dla jakości nauczania, a szkoła dostarczy zgodę zagranicznej instytucji edukacyjnej na przystąpienie do jej programu.

6.2. Wspieranie integracji cudzoziemców w polskim systemie oświaty

Biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia Polski w zakresie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi uznano, że konieczne jest rozszerzenie liczby rozwiązań ułatwiających integrację dzieci imigrantów w środowisku szkolnym i w dalszej kolejności w społeczeństwie. Przygotowany projekt nowelizacji ustawy o systemie oświaty przewiduje możliwość zatrudniania asystentów nauczycieli, władających językiem ojczystym/prymarnym cudzoziemców. Powinni oni wspomagać zarówno dzieci obcojęzyczne w procesie integracji ze środowiskiem szkolnym, ale także nauczycieli w pełnieniu funkcji opiekuńczych podczas lekcji. Przy udziale asystenta praca na lekcji będzie mogła przebiegać w sposób niezakłócony i dzieci obcojęzyczne nie będą postrzegane jako „przeszkoda/utrudnienie” w normalnym toku lekcji. Dziś takie zarzuty formułują rodzice wobec szkół przyjmujących dzieci np. uchodźców z Czeczenii.

Inna proponowana w tej nowelizacji zmiana dotyczy zwolnienia z opłat za naukę w szkołach ponadgimnazjalnych osób niebędących obywatelami polskimi.

Zgodnie z art. 94a ustawy o systemie oświaty, w celu wdrożenia dyrektywy Rady Wspólnot Europejskich z dnia 25 lipca 1977 r. w sprawie edukacji dzieci pracowników migrujących (77/486/EWG) osoby niebędące obywatelami polskimi, a podlegające obowiązkowi szkolnemu, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki, mają prawo do dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego. Dodatkową naukę języka polskiego dla tych osób organizuje gmina właściwa ze względu na ich miejsce zamieszkania. W kwietniu br. zakończył się kolejny kurs metodyczny dla nauczycieli przygotowujących się do nauczania języka polskiego cudzoziemców podlegających obowiązkowi szkolnemu (w kursach organizowanych na zlecenie MEN przez Polonijne Centrum Nauczycielskie wzięło udział już ponad 80 nauczycieli z całego kraju). W kursie udział biorą wytypowani przez Kuratoria Oświaty nauczyciele ze szkół podstawowych i gimnazjów. Program kursu – obok treści związanych z metodyką nauczania języka polskiego jako obcego - obejmuje także zagadnienia związane z kulturą kraju pochodzenia dzieci emigrantów i jest dostosowywany do konkretnych potrzeb nauczycieli w tym obszarze.

Obecnie w MEN przygotowwany jest projekt rozporządzenia w sprawie ramowego programu kursów nauki języka polskiego dla cudzoziemców. Projekt stanowi wykonanie upoważnienia zawartego w *art. 92 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (Dz. U. z 2008 r. Nr 115, poz. 728 tekst jednolity) w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 18 marca 2008 r. *o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. z 2008 r. Nr 70, poz. 416). Upoważnienie do wydania ww. rozporządzenia otrzymał minister właściwy do spraw oświaty i wychowania w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego. Ministerstwo Edukacji Narodowej w porozumieniu z Urzędem do spraw Cudzoziemców pracuje nad kompleksowymi zmianami w obszarze edukacji i integracji dzieci cudzoziemców w Polsce. Zmiany te mają dotyczyć m. in.: wprowadzenia w *rozporządzeniu w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu* nowej wagi, rekompensującej gminom koszty wynikające z podejmowania przez nie dodatkowych zadań edukacyjnych na rzecz dzieci osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy oraz możliwości pobierania przez dzieci cudzoziemców nauki w oddziałach adaptacyjnych. Edukacja językowa dorosłych cudzoziemców w Polsce jest prawnie uregulowana poprzez stworzenie systemu certyfikacji języka polskiego jako obcego. Opracowane są standardy

wymagań dla poszczególnych poziomów zaawansowania znajomości języka polskiego, ustalony system egzaminacyjny oraz powołana Państwowa Komisja Poświadczenia Znajomości Języka Polskiego jako Obcego (od roku 2003).

6.3. Podjęcie prac nad budową nowego systemu wsparcia dla szkolnictwa polonijnego i upowszechnienie pomocy udzielanej szkołom polonijnym

Zmiana przepisów ustawy o systemie oświaty (wprowadzona ustawą z dnia 25 lipca br. o zmianie ustawy o systemie oświaty) pod kątem potrzeb edukacyjnych Polaków z tzw. nowej emigracji rozszerzyła katalog osób, do których kierowana jest pomoc w nauczaniu języka polskiego i kultury polskiej, również o dzieci pracowników migrujących. Trwają prace koncepcyjne nad wypracowaniem nowych form wsparcia dla tych środowisk (przygotowywane jest rozporządzenie o warunkach i sposobie wspomagania wśród Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą oraz dzieci pracowników migrujących nauczania języka polskiego, historii, geografii, kultury polskiej oraz innych przedmiotów nauczanych w języku polskim, w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw lub dzieci nauczanych w innych formach przez organizacje społeczne zarejestrowane za granicą.

Ministerstwo Edukacji Narodowej rozpoczęło także gromadzenie kompleksowych danych na temat ośrodków oświaty polonijnej i szkół nauczania języka polskiego i w języku polskim poza granicami RP. Strona internetowa www.polska-szkola.pl została stworzona przez Polonijne Centrum Nauczycielskie w Lublinie oraz Ministerstwo Edukacji Narodowej dla wspierania uczestnictwa w kulturze, nauczania języka polskiego, polskiej historii i geografii za granicą w celu podtrzymywania więzi Polaków z Krajem. Portal www.polska-szkola.pl ma służyć pomocą:

- a) rodzicom – w podejmowaniu decyzji związanych z zapisywaniem dzieci do lokalnej szkoły w kraju zamieszkania; znalezieniu lub stworzeniu szkoły „sobotniej”, w której dziecko może kontynuować naukę języka polskiego, polskiej historii i geografii; dobremu przygotowaniu dziecka do powrotu do polskiego systemu edukacji;
- b) nauczycielom – w wymianie informacji dotyczących istniejących programów nauczania podręczników, szkoleń, krajowych i międzynarodowych projektów, w których mogą uczestniczyć polskie szkoły i polscy uczniowie;
- c) dyrektorom szkół polonijnych i szkół polskich poza granicami kraju – w doskonaleniu warsztatu zawodowego nauczycieli, zdobywaniu i nawiązywaniu kontaktów z instytucjami

wspierającymi oświatę polonijną oraz potencjalnymi krajowymi partnerami międzynarodowych projektów edukacyjnych;

d) działaczom polskich organizacji polonijnych oraz polskich instytucji i organizacji pozarządowych a także wszystkim zainteresowanym w wymianie informacji, nawiązywaniu kontaktów.

Informacje te mają posłużyć nie tylko stworzeniu bazy danych takich szkół, ale pozwolą też zorientować się w obecnej sytuacji, rozpoznać potrzeby, skalę działań tych instytucji i organizacji za granicą oraz zdefiniować wyzwania dla resortu edukacji. Pomogą też w wypracowaniu nowych form wsparcia dla szkolnictwa polskojęzycznego za granicą.

MEN planuje reformę systemu kształcenia za granicą:

- 1) w sferze organizacyjnej (szkoła polska jako centrum koordynujące pracę wszystkich nauczycieli polskich /polonijnych w danym kraju, ośrodek metodyczny, baza zasobów edukacyjnych),
- 2) w sferze programowej – rozpoczyna się realizacja projektu „Opracowanie i pilotażowe wdrożenie innowacyjnych programów nauczania – zgodnych z polską podstawą programową kształcenia ogólnego i wymaganiami egzaminacyjnymi – przeznaczonych dla dzieci obywateli polskich przebywających za granicą”.

Projekt na lata 2008-2010 w całości finansowany ze środków europejskich (Priorytet III POKL). Założeniem projektu jest stworzenie możliwości organizacyjnych i narzędzi ułatwiających uczniom – dzieciom obywateli polskich przebywających za granicą – łatwiejszy powrót do polskiej szkoły, podtrzymanie kontaktów z ojczyzną, naukę języka polskiego. Odbiorcami projektu mają być różne grupy dzieci i młodzieży z rodzin polskich przebywających za granicą:

- realizujący uzupełniający program nauczania w szkołach polskiego systemu edukacji,
- uczący się wyłącznie w szkołach w obcych systemach oświaty,
- łączący naukę w lokalnej szkole za granicą z zajęciami prowadzonymi przez polskie szkoły sobotnie, szkoły parafialne a także uczestniczący w innych formach kształcenia w języku polskim (fakultatywne zajęcia z języka polskiego dla dzieci emigrantów zarobkowych, kursy on-line, nauczanie korespondencyjne i in.).

W ramach projektu zaplanowano w roku 2008 następujące działania:

- Diagnoza i analiza sytuacji uczniów polskich przebywających za granicą. Powołanie zespołu analizującego zebrane dane.
- Analiza nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego pod kątem jej przystosowania do nauczania tej szczególnej grupy uczniów.

W następnych latach przewiduje się:

- a) Opracowanie programów nauczania dla różnych etapów kształcenia i różnych grup odbiorców w zakresie języka polskiego (jako ojczystego i jako obcego), literatury i kultury polskiej, historii Polski, elementów geografii Polski oraz wiedzy o społeczeństwie.
- b) Opracowanie opisu kształcenia językowego w zakresie języka polskiego dla poszczególnych etapów kształcenia (od przedszkolaka do maturzysty).
- c) Propozycja wdrożenia i pilotaż.
- d) Przygotowanie materiałów informacyjnych.
- e) Szkolenia dla nauczycieli – doradców i konsultantów.
- f) Seminaria dla rodziców i uczniów.

Zakłada się, że efektem podjętych działań będzie wzrost zainteresowania nauczaniem języka polskiego i innych przedmiotów w języku polskim wśród dzieci obywateli polskich przebywających za granicą. Realizacja projektu w efekcie ma ułatwić Polakom za granicą podjęcie decyzji o powrocie do kraju w związku z brakiem barier w dalszej edukacji ich dzieci (testy diagnostyczne ułatwią uczniowi wybór odpowiedniego programu wyrównującego różnice programowe w kształceniu w Polsce i za granicą). W rezultacie projekt może przyczynić się także do popularyzacji języka polskiego i promocji polskiej kultury w krajach licznie zamieszkałych przez Polaków i Polonię.

7. Nowy podział kompetencji w zarządzaniu oświatą i poprawa jakości nadzoru pedagogicznego

7.1. Decentralizacja kompetencji państwa

Poprawa efektywności polskiego systemu edukacji i zorganizowanie go w sposób umożliwiający sprostanie współczesnym wyzwaniom i wymaganiom społecznym oraz gospodarczym wymaga zwiększenia roli samorządu terytorialnego, jednoznacznego kompetencyjnego podziału zadań w strukturze administracji rządowej i samorządowej zarządzającej oświatą oraz zwiększenia efektywności nadzoru pedagogicznego.

Podział kompetencji w obszarze oświaty i wychowania pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego, będącymi organami prowadzącymi szkoły i placówki, oraz administracją

rządową, reprezentowaną przez kuratora oświaty, określają przepisy ustawy o systemie oświaty².

Zgodnie z tymi przepisami do zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego należy prowadzenie publicznych szkół i placówek na obszarze ich działania (art. 5). Jednostka samorządu terytorialnego jako organ prowadzący szkoły lub placówki odpowiada za ich działalność, a do jej obowiązków należy w szczególności (art. 5 ust. 7):

- zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki;
- wykonywanie remontów obiektów szkolnych oraz zadań inwestycyjnych w tym zakresie;
- zapewnienie obsługi administracyjnej, finansowej i organizacyjnej szkoły lub placówki;
- wyposażenie szkoły lub placówki w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do realizacji programów nauczania, programów wychowawczych, przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów oraz wykonywania innych zadań statutowych.

Kompetencje w zakresie nadzorowania działalności publicznych szkół i placówek ustawodawca podzielił pomiędzy jednostki samorządu terytorialnego będące organami prowadzącymi oraz administrację rządową. JST jako organ prowadzący szkołę lub placówkę sprawuje nadzór nad jej działalnością w zakresie spraw finansowych i administracyjnych (art. 34a ust. 1). Kurator oświaty, w imieniu wojewody, sprawuje nadzór pedagogiczny nad szkołami i placówkami znajdującymi się na obszarze danego województwa (art. 31 ust. 1 pkt 1). Przepisy ustawy o systemie oświaty przewidują w wielu przypadkach obowiązek współdziałania kuratora oświaty z organami jednostek samorządu terytorialnego, prowadzącymi szkoły i placówki. Współdziałanie to może przybierać różne formy, w szczególności: wyrażenia przez kuratora oświaty opinii lub pozytywnej opinii w danej sprawie, uzgodnienia danej czynności z kuratorem oświaty, uzyskania zgody kuratora oświaty, zgłoszenia przez kuratora oświaty umotywowanego zastrzeżenia. Niejednokrotnie jednak obowiązujący zakres współdziałania z jednej strony ogranicza autonomię samorządu terytorialnego w realizacji zadań własnych, z drugiej zaś – powoduje nadmierne obciążenie kuratora oświaty, co w konsekwencji skutkuje obniżeniem sprawności i efektywności sprawowanego nadzoru pedagogicznego.

² ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2006 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.)

Na podstawie analizy obowiązującego stanu prawnego przygotowano propozycje zmian w przepisach określających kompetencje JST oraz kuratora oświaty, które zawarto w przedstawionym do konsultacji społecznych projekcie nowelizacji ustawy o systemie oświaty.

Koncepcja zmian wynika z przyjętego założenia, iż jednoznaczne określenie podziału kompetencji i zakresu odpowiedzialności organów nadzorujących szkoły i placówki jest koniecznym warunkiem skutecznego zarządzania i sprawnego nadzoru, a w konsekwencji poprawy jakości kształcenia i wychowania. Należy przy tym podkreślić, iż proponowane zmiany nie naruszają zasadniczego rozdziału pomiędzy nadzorem administracyjno-finansowym (kompetencja jednostek samorządu terytorialnego będących organami prowadzącymi szkoły i placówki) oraz nadzorem pedagogicznym (kompetencja kuratora oświaty).

Proponowane zmiany obejmują:

- 1) Zwolnienie JST z obowiązku uzyskania pozytywnej opinii kuratora oświaty przed ustaleniem planów sieci szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych oraz szkół specjalnych.

Ustalanie sieci szkół publicznych, stanowiące ważny instrument umożliwiający dostosowywanie struktury kształcenia do zmieniających się warunków gospodarczych i społecznych, należy do kompetencji samorządu. Samorząd decyduje o kształcie edukacji według właściwości terytorialnej. Aby ustalona sieć szkół publicznych odpowiadała rzeczywistym potrzebom, powinna być zgodna z kierunkami rozwoju wyznaczonymi przez strategię wojewódzkie oraz musi uwzględniać specyficzne dla danych obszarów uwarunkowania gospodarcze, kulturowe, aspiracje edukacyjne mieszkańców i potrzeby lokalnego lub regionalnego rynku pracy. Przepisy ustawy o systemie oświaty zobowiązują w tym zakresie samorząd do wypełnienia określonych warunków, tj. zorganizowania sieci szkół w sposób umożliwiający wszystkim dzieciom i młodzieży spełnianie obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, przy zachowaniu dopuszczalnej długości drogi dziecka z domu do szkoły, zapewnienia bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu, zagwarantowania zwrotu kosztów przejazdu środkami komunikacji miejskiej, określenia obwodów dla szkół podstawowych i gimnazjów prowadzonych przez gminę.

Ustalanie planów sieci szkół następuje w drodze uchwały organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego (rady gminy, rady powiatu, sejmiku województwa), przy zachowaniu nadzoru legalnościowego ze strony wojewody (ustawy kompetencyjne JST), tj. sprawdzania zgodności z prawem podejmowanej uchwały.

W takiej sytuacji prawnej kurator oświaty, jako pracownik wojewody, niepotrzebnie jest dodatkowo obciążony czynnościami administracyjnymi polegającymi na wydaniu pozytywnej opinii przed ustaleniem sieci szkół, w sytuacji, gdy akt prawa miejscowego ustalający tę sieć podlega kontroli w zakresie zgodności z przepisami prawa ze strony wojewody.

- 2) Zwolnienie gmin i powiatów z obowiązku uzgadniania z kuratorem oświaty zakładania i prowadzenia w ramach zadań własnych publicznych placówek doskonalenia nauczycieli, zakładów kształcenia nauczycieli oraz bibliotek pedagogicznych.

Kurator oświaty sprawuje nadzór pedagogiczny nad placówkami i szkołami prowadzonymi przez jednostki samorządu terytorialnego, zbędne jest więc obciążanie go dodatkowo obowiązkiem wydawania pozytywnej opinii przed uruchomieniem szkoły lub placówki.

- 3) Rezygnacja z obowiązku uzyskiwania opinii kuratora oświaty przez dyrektora liceum profilowanego lub szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe przed ustaleniem odpowiednio profili kształcenia ogólnozawodowego lub zawodów.

Prawo ustalania zawodów lub profili kształcenia ogólnozawodowego przynależy odpowiednio dyrektorowi szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe lub dyrektorowi liceum profilowanego, który obowiązany jest w tym zakresie uzyskać porozumienie z organem prowadzącym szkołę. Porozumienie z organem prowadzącym oznacza faktycznie potrzebę uzgodnienia wprowadzania nowych zawodów lub profili, gdyż taka decyzja powoduje określone skutki finansowe i musi być podejmowana w porozumieniu z podmiotem, który ponosi finansową odpowiedzialność za działalność szkoły. Zatem jeżeli tryb ustalania zawodów lub profili stanowi porozumienie dyrektora i organu prowadzącego, który finansuje kształcenie, to takie działania podejmowane są w celu dostosowywania oferty kształcenia zawodowego i ogólnozawodowego do potrzeb społeczno-gospodarczych regionu, zgodnie z kierunkami rozwoju wyznaczonymi przez strategię wojewódzkie. Uzyskiwanie w tym zakresie opinii organu sprawującego nadzór pedagogiczny niepotrzebnie wydłuża i nadmiernie biurokratyzuje procedurę ustalania zawodów lub profili, zaś kuratora oświaty obciąża dodatkowymi czynnościami administracyjnymi, a ponadto wydana opinia nie wiąże swoją treścią organu, który o nią wystąpił.

Przy ustalaniu zawodów utrzymano obowiązek zasięgnięcia przez dyrektora szkoły opinii odpowiednio wojewódzkiej lub powiatowej rady zatrudnienia (organów konsultacyjnych instytucji rynku pracy, tj. odpowiednich urzędów pracy), które znajdują się na tym samym

poziomie zarządzania i powinny określać zapotrzebowanie rynku pracy na ofertę kształcenia proponowaną przez dyrektora szkoły.

Należy podkreślić, że samorząd województwa lub samorząd powiatu w zakresie polityki rynku pracy, zgodnie z przepisami ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy³, ma obowiązek prowadzenia monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych. Dysponując taką wiedzą powinien dokonywać racjonalizacji kierunków kształcenia zawodowego z uwzględnieniem specyficznych potrzeb swojego regionu oraz aspiracji edukacyjnych mieszkańców.

Praktyka wskazuje, że dotychczas wydawana przez kuratora opinia powielala zadania samorządu. Przed jej wydaniem także należało dokonać oceny, czy zaproponowane kształcenie w zawodach lub profilach jest celowe z uwagi na potrzeby lokalnego lub regionalnego rynku pracy. Aby kurator wydał opinię, opierając się na rzetelnych informacjach o podaży i popycie na pracę oraz oczekiwań kwalifikacyjnych ze strony pracodawców, musi wystąpić o taką informację do odpowiednich organów konsultacyjnych urzędów pracy, które, jak wyżej wspomniano, znajdują się na tym samym poziomie zarządzania co szkoły zawodowe lub licea profilowane.

Potwierdzenie słuszności proponowanych zmian w tym zakresie stanowią m.in. wnioski zawarte w opublikowanym 2 września 2008 r. raporcie Forum Obywatelskiego Rozwoju „Czego (nie) uczą polskie szkoły?”

- 4) Odstąpienie od konieczności uzyskania pozytywnej opinii kuratora oświaty w przypadku:
 - łączenia szkół i placówek w zespół oraz rozwiązywania zespołów,
 - likwidacji szkoły prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego, likwidacji profili kształcenia ogólnozawodowego lub zawodu, w jakim szkoła kształci oraz przeniesienia kształcenia w określonym zawodzie do innej szkoły lub placówki.

W obowiązującym stanie prawnym organ prowadzący szkoły różnych typów lub placówki może je połączyć w zespół bez uzyskiwania pozytywnej opinii kuratora. Zgoda kuratora oświaty wymagana jest jedynie przy połączeniu w zespół przedszkola ze szkołą podstawową albo z gimnazjum, szkoły podstawowej z gimnazjum albo przedszkola ze szkołą podstawową

³ ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz.415 ze zm.)

i gimnazjum oraz przy włączaniu do zespołu centrów kształcenia praktycznego i centrów kształcenia ustawicznego, jak również przy rozwiązywaniu zespołu.

Proponuje się ustalenie jednolitej procedury postępowania i ograniczenie konieczności uzyskania zgody kuratora oświaty jedynie do przypadku połączenia w zespół szkoły podstawowej i gimnazjum. Ustanowienie w tym przypadku innego sposobu postępowania ma na celu zwrócenie szczególnej uwagi na bezpieczeństwo małych dzieci w szkole w związku z obniżeniem wieku obowiązku szkolnego, jak również utrzymanie szczególnej roli gimnazjum w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych.

Zgodnie z założeniami reformy systemu edukacji przyjętymi w roku 1998, decyzje w kwestiach związanych z zakładaniem, prowadzeniem i likwidacją szkół danego typu powinny być podejmowane przez właściwe jednostki samorządu terytorialnego. Zadaniem kuratora oświaty było wspomaganie samorządów w procesie podejmowania decyzji dotyczących sieci szkół. Takie usytuowanie kuratora było konieczne w momencie wprowadzania strukturalnych zmian w systemie edukacji, polegających m.in. na przekształcaniu szkół podstawowych z ośmioletnich na sześciolateczne, wprowadzeniu nowego typu szkoły – gimnazjum, reorganizacji średnich szkół ponadgimnazjalnych (m.in. zastąpienie czteroletnich liceów ogólnokształcących liceami trzyletnimi). Jego ekspercka pomoc była niezbędna w pierwszych latach wprowadzania reformy, gdy następowały gwałtowne zmiany w liczbie szkół podstawowych i gimnazjów (sukcesywnie likwidowano wówczas szkoły podstawowe i powoływano gimnazja). Następną falą gwałtownych zmian nastąpiła w roku 2004/2005 (po sześciu latach funkcjonowania nowego systemu), co było związane z likwidacją szkół podstawowych wygaszanych od 1999 roku oraz zakończeniem funkcjonowania starego typu szkół ponadpodstawowych (np. czteroletnich liceów ogólnokształcących). Należy przy tym podkreślić, że zmiany w liczbie funkcjonujących szkół nie były jedynie efektem reformy strukturalnej, ale również niżu demograficznego. Po zakończeniu reformy strukturalnej, od roku 2004, mimo pogłębiającego się ciągle niżu demograficznego, liczba likwidowanych szkół systematycznie maleje. Do likwidacji dochodzi jedynie w sytuacji, kiedy jest to wymuszone warunkami lokalnymi i brakiem uczniów w szkole. Sieć szkół publicznych zmienia się w niewielkim stopniu.

Obecnie, kiedy jednostki samorządu terytorialnego wypracowały systemy zarządzania szkołami na własnym terenie, a świadomość obowiązków wynikających z realizacji zadań własnych osiągnęła poziom gwarantujący zapewnienie wszystkim dzieciom spełnianie obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, działania kuratora powstrzymujące zamiary rad gmin i powiatów w sprawach

związanych z ustalaniem sieci szkolnej nie znajdują uzasadnienia z punktu widzenia realizacji polityki oświatowej państwa. Wobec powyższego możliwe jest odstępianie od konieczności uzyskiwania pozytywnej opinii kuratora oświaty przy likwidacji szkoły prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego oraz profilu kształcenia ogólnozawodowego lub zawodu, w jakim szkoła kształci oraz przeniesienia kształcenia w określonym zawodzie do innej szkoły lub placówki.

5) Zwolnienie kuratora oświaty z obowiązku opiniowania arkuszy organizacji publicznych szkół i placówek, w tym placówek doskonalenia nauczycieli.

Arkusze organizacji szkoły lub placówki określa szczegółową organizację nauczania, wychowania i opieki w danym roku szkolnym. Jest opracowywany przez dyrektora szkoły do 30 kwietnia, z uwzględnieniem szkolnego planu nauczania ustalonego na podstawie przepisów w sprawie ramowych planów nauczania. W terminie do 30 maja arkusz organizacji szkoły (placówki) zatwierdza organ prowadzący, jednak przed zatwierdzeniem jest zobligowany ustawą do zasięgnięcia opinii kuratora oświaty. Ten przepis ustawy nakłada na kuratora obowiązek opiniowania arkuszy organizacji szkół (placówek) wyłącznie według kryterium legalności, tj. dokonania oceny ich „zgodności z przepisami prawa”. Obowiązkiem kuratora jest zatem sprawdzenie, czy nie jest zaniżona w arkuszu liczba godzin zajęć obowiązkowych oraz innych zajęć wyznaczonych szkołom i placówkom publicznym ramowymi planami nauczania, a także to, czy planowany rozkład zajęć zapewnia bezpieczne i higieniczne warunki pracy i nauki szkolnej. Wyrażana przez kuratora opinia jest opinią posiadającą znamiona opinii zwykłej – a nie jej kwalifikowanej formy w postaci opinii pozytywnej – i stanowi najluźniejszą z form współdziałania, gdyż nie wiąże treścią organu, który o nią występuje. Opiniowanie arkuszy organizacji przez kuratorów ustawa ogranicza tylko do szkół i placówek publicznych.

Zgodność organizacji szkoły (placówki) z przepisami kurator oświaty może efektywniej sprawdzić w drodze sprawowanego nad nimi nadzoru pedagogicznego. Tak więc zwolnienie samorządu z obowiązku uzyskania opinii kuratora oświaty do arkusza organizacji szkoły (placówki) przed jego zatwierdzeniem nie oznacza pozbawienia kuratora oświaty możliwości oceny tego dokumentu. Jednocześnie skutkuje istotnym zmniejszeniem obciążenia organu sprawującego nadzór pedagogiczny dodatkowymi czynnościami, które można realizować w toku tego nadzoru.

- 6) Zwolnienie JST jako organu prowadzącego z obowiązku uzyskiwania zgody kuratora oświaty na powierzenie stanowiska dyrektora szkoły lub placówki osobie niebędącej nauczycielem oraz rezygnacja z instytucji zgłaszania zastrzeżeń przez kuratora oświaty w procedurze powierzania stanowiska dyrektora.

Dyrektor szkoły (placówki) jest powoływany w drodze konkursu. Osoba przystępująca do konkursu (będąca lub niebędąca nauczycielem) musi spełnić określone rozporządzeniem wymagania oraz wykazać się umiejętnościami niezbędnymi do zajmowania stanowiska dyrektora szkoły (placówki), ocenianymi w toku procedury konkursowej (prezentacja koncepcji funkcjonowania i rozwoju szkoły/placówki).

W skład komisji konkursowej wchodzi przedstawiciele kuratora oświaty, którzy mogą na bieżąco zgłaszać uwagi i zastrzeżenia do kwalifikacji i kompetencji kandydata na stanowisko dyrektora, jak również do prezentowanych przez niego koncepcji.

Wobec powyższego wprowadzenie ww. zmian przyczyni się do:

- skrócenia procedury obsadzania stanowiska dyrektora szkoły (placówki) i pozwoli uniknąć często występujących sytuacji konfliktowych, gdy komisja konkursowa wyłącza kandydata na stanowisko dyrektora, a kurator oświaty jednak zgłasza zastrzeżenia, które powodują, że kandydatowi odmawia się powierzenia tego stanowiska;
- odciążenia przedstawicieli organu sprawującego nadzór pedagogiczny, dzięki zwolnieniu ich z obowiązku dokonywania dwukrotnej oceny spełniania niezbędnych wymagań przez kandydata na dyrektora (w czasie konkursu i bezpośrednio przed objęciem stanowiska dyrektora).

- 7) Zwolnienie organu prowadzącego szkołę (placówkę) z obowiązku uzyskania pozytywnej opinii kuratora oświaty przed odwołaniem nauczyciela ze stanowiska dyrektora w trybie określonym w art. 38 ust. 1 pkt 2 ustawy o systemie oświaty, tj. w szczególnie uzasadnionym przypadku, w trakcie roku szkolnego, bez wypowiedzenia.

Powołany przepis umożliwi natychmiastowe odwołanie nauczyciela ze stanowiska dyrektora w przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających nauczycielowi dalsze sprawowanie funkcji kierowniczej z przyczyn od niego niezależnych lub leżących po jego stronie. Wymaganie w tym przypadku pozytywnej opinii kuratora oświaty zdecydowanie zaburza proces natychmiastowego odwołania. Poza tym opinia kuratora oświaty, jako organu sprawującego nadzór pedagogiczny, w odniesieniu do przypadków szczególnie uzasadnionych, niejednokrotnie wykracza poza jego kompetencje ustawowe, gdy

merytoryczne uzasadnienie odwołania ze stanowiska nie obejmuje spraw z zakresu nadzoru pedagogicznego.

- 8) Odstąpienie od centralnego ustalania regulaminu konkursu w drodze rozporządzenia wydawanego na podstawie upoważnienia ustawowego przez właściwych ministrów.

Regulamin konkursu oraz tryb przeprowadzania konkursu będzie przyjmowany w drodze uchwały przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego (akt prawa miejscowego). Pozwoli to na dostosowanie postanowień regulaminu do lokalnych warunków i potrzeb, jak również zmniejszy koszty związane z przeprowadzeniem konkursu.

- 9) Zwolnienie jednostki samorządu terytorialnego będącej organem prowadzącym szkołę (placówkę) z obowiązku uzyskiwania opinii organu sprawującego nadzór pedagogiczny przed ustaleniem zasad rozliczania pensum nauczycieli, dla których ustalony plan zajęć jest różny w poszczególnych okresach roku szkolnego, zasad udzielania i rozmiaru zniżek pensum dla kadry kierowniczej szkół (placówek) oraz pensum dydaktycznego niektórych nauczycieli na podstawie art. 42 ust. 7 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 z późn. zm.).

Przedmiotowe zagadnienia są regulowane przez organ prowadzący w formie uchwały i jako takie podlegają nadzorowi legalnościowemu ze strony wojewody, sprawowanemu według kryterium zgodności z przepisami prawa. Zbędne jest zatem powielanie zadań wojewody i kuratora oświaty.

Organy stanowiące podejmują działania w tym zakresie od 1999 r. i wypracowały już zasady określania i rozliczania wysokości tygodniowego obowiązkowego wymiaru zajęć dla nauczycieli uwzględniając uwarunkowania lokalne. Opinię i ewentualne wskazania w zakresie ww. spraw regulowanych przez JST kurator oświaty może sformułować i skierować do organu prowadzącego w toku sprawowanego nadzoru pedagogicznego nad szkołą (placówką).

Należy podkreślić, iż ww. zagadnienia dotyczą stosunku pracy nauczycieli i stanowią one w akcie prawa miejscowego (uchwała organu stanowiącego JST), co wymaga uzyskania stanowiska zakładowych organizacji związkowych zrzeszających nauczycieli.

10) Upoważnienie organu prowadzącego szkołę lub placówkę do samodzielnego dokonywania oceny pracy jej dyrektora.

Organ prowadzący otrzymuje od kuratora oświaty informację o wynikach sprawowanego nadzoru pedagogicznego nad szkołą (wyniki wizytacji, kontroli, hospitacji itp.) oraz od okręgowych komisji egzaminacyjnych informację o wynikach zewnętrznych sprawdzianów i egzaminów. Posiada zatem wiarygodne dane dotyczące efektywności pracy szkoły (placówki), które mogą stanowić podstawę dokonania rzetelnej oceny pracy jej dyrektora.

Proponowana zmiana umożliwi uproszczenie procedury dokonywania oceny pracy dyrektora. Zostanie przy tym wyeliminowany kolejny czynnik wpływający niekiedy na pogorszenie współpracy pomiędzy organem prowadzącym i organem sprawującym nadzór pedagogiczny, które wspólnie powinny, bez wzajemnego zaburzania zakresów kompetencji, dbać o jakość pracy szkół i placówek.

7.2. Wzmocnienie kompetencji nadzoru pedagogicznego

Przepis art. 70 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przewiduje nadzór pedagogiczny nad szkołami i zakładami wychowawczymi oraz nakazuje uregulowanie zasad jego sprawowania w ustawie. Wytyczną zawartą w tym przepisie realizuje ustawa o systemie oświaty, która określa przedmiot nadzoru pedagogicznego, organy uprawnione do jego sprawowania oraz środki służące organowi sprawującemu ten nadzór. Określenie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego oraz kwalifikacji osób uprawnionych do jego sprawowania ustawa deleguje w art. 35 ust. 6 na ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania⁴.

W świetle obowiązujących regulacji prawnych istotnym elementem nadzoru pedagogicznego jest nadzór legalnościowy nad działalnością szkół i placówek, tj. ocenianie zgodności działań szkół i placówek z przepisami prawa. Podstawowe obszary działalności organów nadzoru pedagogicznego obejmują działalność diagnostyczno-oceniającą (realizowaną w formie hospitacji, wizytacji i badań wybranych zakresów działalności dydaktycznej, opiekuńczej i wychowawczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek) oraz działalność wspomagającą, która pełni przede wszystkim funkcje szkoleniowe oraz informacyjne.

⁴ Obecnie upoważnienie zawarte w art. 35 ust. 6 ustawy o systemie oświaty wykonuje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 grudnia 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego, wykazu stanowisk wymagających kwalifikacji pedagogicznych, kwalifikacji niezbędnych do sprawowania nadzoru pedagogicznego, a także kwalifikacji osób, którym można zlecać prowadzenie badań i opracowywanie ekspertyz (Dz. U. Nr 235, poz. 1703).

Z dotychczasowych obserwacji i analiz wynika, że nadzór pedagogiczny nie jest realizowany efektywnie między innymi z powodu obciążenia kuratora oświaty dodatkowymi zadaniami. Z uwagi na jakość kształcenia uczniów oraz wzmocnienie roli dyrektora szkoły (placówki) w polskim systemie edukacji, niezbędne jest przeprowadzenie zmian w zakresie sprawowania nadzoru pedagogicznego.

Koncepcja zmian w nadzorze pedagogicznym przewiduje ograniczenie zadań i obowiązków kuratora oświaty o charakterze organizacyjnym i administracyjnym przy jednoczesnym wzmocnieniu i scentralizowaniu zadań odnoszących się bezpośrednio do zapewniania jakości kształcenia. Należy przy tym podkreślić, iż jakość kształcenia jest definiowana przede wszystkim przez jego efekt, to znaczy poziom kompetencji (wiedzy, umiejętności).

Nadzór nad jakością kształcenia powinien dysponować narzędziami oceny poziomu kompetencji osób uczących się. Wobec wzrastającej mobilności osób uczących się i poszukujących pracy ocena poziomu kompetencji powinna być w coraz większym stopniu scentralizowana (w interesie osób kontynuujących kształcenie w różnych warunkach, w tym w różnych systemach edukacji).

Nadzór państwa nad jakością kształcenia w szkołach (nadzór pedagogiczny) powinien charakteryzować się zasadą neutralności (w tym przede wszystkim neutralności politycznej) oraz wiarygodności (kształtowanej przez wysoki profesjonalizm kadry sprawującej nadzór).

Nadzór pedagogiczny nad jakością edukacji powinien się opierać na zewnętrznej i wewnętrznej ocenie efektów kształcenia i wychowania.

Funkcje oceny zewnętrznej i wewnętrznej dokonywanej przez nadzór pedagogiczny powinny zostać uzupełnione przez nowy system wspierania pracy pedagogicznej szkół i placówek. Obecnie przy dofinansowaniu ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki jest realizowany projekt „Program wzmocnienia efektywności systemu nadzoru pedagogicznego i oceny jakości pracy szkoły”. Realizacja projektu uwzględnia modernizację systemu nadzoru pedagogicznego w systemie oświaty ukierunkowanego na osiągnięcie wysokiego poziomu jakości kształcenia. Projekt jest realizowany w trybie systemowym w latach 2008-2013.

8. Nakłady finansowe na oświatę i wychowanie oraz edukacyjną opiekę wychowawczą

Zrealizowane wydatki budżetu państwa na oświatę i wychowanie oraz edukacyjną opiekę wychowawczą w roku 2007 wyniosły łącznie 31 017 015 tys. zł (z pominięciem wydatków niewygasających). W ustawie budżetowej na rok 2008 zaplanowane zostały środki na realizację zadań z zakresu oświaty i wychowania oraz edukacyjnej opieki wychowawczej w łącznej kwocie 33 918 203 tys. zł. W porównaniu z wydatkami zrealizowanymi w 2007 r. są one wyższe o 2 901 188 tys. zł, tj. o 9,35 %. Ich udział w prognozowanym produkcie krajowym brutto (PKB) w 2008 r. kształtuje się na poziomie 2,71 %, wobec 2,66 % w 2007 r.

Wzrost w 2008 r. – w stosunku do roku 2007 – nakładów na oświatę i wychowanie oraz edukacyjną opiekę wychowawczą związany jest przede wszystkim ze zwiększeniem części oświatowej subwencji ogólnej o środki przeznaczone na podwyżkę o 10% wynagrodzeń dla nauczycieli oraz sfinansowanie skutków zmian w strukturze awansu zawodowego nauczycieli zatrudnionych w szkołach i placówkach oświatowych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz ze zwiększeniem niektórych rezerw celowych.

W projekcie budżetu państwa na rok 2009 przewiduje się dalsze zwiększenie nakładów na oświatę m.in. w związku z planowaną podwyżką wynagrodzeń dla nauczycieli o 5% od stycznia 2009 r. i o kolejne 5% od września 2009 r. a także w związku z planowaną reformą obniżenia wieku obowiązku szkolnego.

Załączniki nr 1

Działania współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Zał. 1A. Działania wspierające zmiany w systemie edukacji, współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Priorytetu III – Wysoka jakość systemu oświaty Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013

DZIAŁANIE	Alokacja lata 2007 - 2013 (euro)			Środki planowane w 2008 r. w zł			Środki planowane w 2009 r. w zł		
	Ogółem	EFS	Środki krajowe	Ogółem	EFS	Środki krajowe	Ogółem	EFS	Środki krajowe
Działanie 3.1 <i>MODERNIZACJA SYSTEMU ZARZĄDZANIA I NADZORU W OŚWIACIE</i>	235 000 000	199 750 000	35 250 000	11 361 055	9 656 897	1 704 158	25 001 000	21 250 850	3 750 150
w tym: Poddziałanie 3.1.1 <i>Tworzenie warunków i narzędzi do monitorowania, ewaluacji i badań systemu oświaty</i>	135 000 000	114 750 000	20 250 000	10 000 000	8 500 000	1 500 000	5 500 000	4 675 000	825 000
w tym: Poddziałanie 3.1.2 <i>Modernizacja systemu nadzoru pedagogicznego</i>	100 000 000	85 000 000	15 000 000	1 361 055	1 156 897	204 158	19 501 000	16 575 850	2 925 150
Działanie 3.2 <i>ROZWÓJ SYSTEMU EGZAMINÓW ZEWNĘTRZNYCH</i>	230 587 266	195 999 176	34 588 090	28 387 000	24 128 950	4 258 050	15 101 000	12 835 850	2 265 150
Działanie 3.3 <i>POPRAWA JAKOŚCI KSZTAŁCENIA</i>	479 287 705	407 394 549	71 893 156	31 161 538	26 487 307	4 674 231	27 973 000	23 777 050	4 195 950
w tym: Poddziałanie 3.3.1 <i>Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli - projekty systemowe</i>	6 918 000	5 880 300	1 037 700	149 038	126 682	22 356	1 824 000	1 550 400	273 600
w tym: Poddziałanie 3.3.2 <i>Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli - projekty konkursowe</i>	227 369 705	193 264 249	34 105 456	2 500 000	2 125 000	375 000	7 544 000	6 412 400	1 131 600
w tym: Poddziałanie 3.3.3 <i>Modernizacja treści i metod kształcenia - projekty systemowe</i>	13 660 000	11 611 000	2 049 000	4 512 500	3 835 625	676 875	7 605 000	6 464 250	1 140 750
w tym: Poddziałanie 3.3.4 <i>Modernizacja treści i metod kształcenia - projekty konkursowe</i>	231 340 000	196 639 000	34 701 000	24 000 000	20 400 000	3 600 000	11 000 000	9 350 000	1 650 000

Działanie 3.4 <i>OTWARTOŚĆ SYSTEMU EDUKACJI W KONTEKŚCIE UCZENIA SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE</i>	61 361 297	52 157 102	9 204 195	9 511 399	8 084 689	1 426 710	9 765 000	8 300 250	1 464 750
w tym: Poddziałanie 3.4.1 <i>Opracowanie i wdrożenie Krajowego Systemu Kwalifikacji</i>	22 302 877	18 957 445	3 345 432	1 409 210	1 197 829	211 382	1 441 000	1 224 850	216 150
w tym: Poddziałanie 3.4.2 <i>Upowszechnianie uczenia się przez całe życie - projekty systemowe</i>	10 000 000	8 500 000	1 500 000	5 011 501	4 259 776	751 725	3 408 000	2 896 800	511 200
w tym: Poddziałanie 3.4.3 <i>Upowszechnianie uczenia się przez całe życie - projekty konkursowe</i>	29 058 420	24 699 657	4 358 763	3 090 688	2 627 085	463 603	4 916 000	4 178 600	737 400
OGÓLEM PRIORYTET III	1 006 236 268	855 300 828	150 935 440	80 420 992	68 357 843	12 063 149	77 840 000	66 164 000	11 676 000

Załącznik 1B. Rezultaty projektów finansowanych z udziałem środków Unii Europejskiej, wdrażanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w latach 2005 - 2008

W ramach realizacji projektów finansowanych z udziałem środków KE w ramach perspektywy finansowej 2004-2006 Ministerstwo Edukacji Narodowej zrealizowało w latach 2005-2008 działania wspierające program modernizacji polskiej edukacji.

Działanie 2.1 – „Zwiększenie dostępu do edukacji – promocja kształcenia przez całe życie” – wydatkowano środki wysokości 1 057 807 020,45 zł

Osiągnięto m.in. następujące rezultaty:

- w **802** nowopowstałych ośrodkach rozpoczęto edukację przedszkolną dzieci z terenów wiejskich,
- **3127** szkół, do których uczęszczają dzieci z terenów wiejskich, zrealizowały własne programy rozwojowe,
- **11 741** biblioteki szkolne i pedagogiczne wyposażono w sprzęt komputerowy wraz z oprogramowaniem,
- powstało **1114** centrów kształcenia na odległość na wsiach.

Działanie 2.2. – „Podniesienie jakości edukacji w odniesieniu do potrzeb rynku pracy” wydatkowano środki wysokości 1 236 458 224,29 zł

Osiągnięto m.in. następujące rezultaty:

- wyposażono **19 954** szkolnych pracowni komputerowych (w tym 392 pracownie dla uczniów niepełnosprawnych) w **249 013** stanowisk komputerowych,
- wyposażono **29 907** stanowisk do przeprowadzania egzaminów zewnętrznych
- **70 184** nauczycieli uzyskało uprawnienia do przeprowadzania egzaminów zewnętrznych,
- **565** poradni psychologiczno-pedagogicznych otrzymało wyposażenie,
- **14 916** instytucji oświatowych otrzymało wsparcie w postaci materiałów dydaktycznych i metodycznych,
- **966** osób przygotowano do prowadzenia kształcenia ustawicznego na odległość,
- **70 519** kursów, studiów podyplomowych oraz innych form doskonalenia zawodowego nauczycieli zostało sfinansowanych z udziałem środków KE.

Działania te w pełni wpisują się w cele strategiczne m.in. „Programu rozwoju edukacji na obszarach wiejskich na lata 2008-2013” oraz rządowego programu wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży w 2008 r., a osiągnięte rezultaty stanowią bazę organizacyjną i sprzętową niezbędną dla terminowego osiągnięcia celów operacyjnych.

Załącznik 1C Działania wspierające rozwój edukacji w regionach, współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, realizowane w ramach Priorytetu IX *Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach*, Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013

Za prawidłową realizację Priorytetu IX *Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach* odpowiadają samorządy województw. W ramach Priorytetu IX w latach 2007-2008 realizowano wymienione poniżej działania skierowane do indywidualnych osób, obejmujące m. in. upowszechnienie edukacji przedszkolnej, regionalne programy stypendialne oraz upowszechnianie modelu uczenia się przez całe życie.

Działanie 9.1 – „Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty” obejmuje następujące obszary wsparcia:

a) Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej
(Poddziałanie 9.1.1- *projekty konkursowe*)

W 15 województwach przewidziano do realizacji wszystkie formy wsparcia określone w Szczegółowym Opisie Priorytetu IX, czyli zarówno tworzenie nowych przedszkoli (także organizowania innych form wychowania przedszkolnego), jak też wspieranie już istniejących. W jednym województwie (opolskim) ze względu na stosunkowo gęstą sieć placówek przedszkolnych wspierane będą jedynie już działające ośrodki. Wsparcie ma służyć zwiększeniu uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym.

Alokacja na ww. działania w latach 2007-2013 wynosi:

DZIAŁANIE	Alokacja (euro)		
	Ogółem	EFS	Środki krajowe
Poddziałanie 9.1.1 <i>Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej</i>	243 140 413	206 669 351	36 471 062

b) Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych (Poddziałanie 9.1.2- *projekty konkursowe*) poprzez realizację programów rozwojowych szkół i placówek oświatowych, prowadzących kształcenie ogólne, ukierunkowanych na wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów i zmniejszanie dysproporcji w osiągnięciach edukacyjnych oraz podnoszenie jakości procesu kształcenia.

W 15 województwach przewidziano do realizacji wszystkie formy wsparcia określone w Szczegółowym Opisie Priorytetu IX.

Alokacja na ww. działania w latach 2007-2013 wynosi:

DZIAŁANIE	Alokacja (euro)		
	Ogółem	EFS	Środki krajowe
Poddziałanie 9.1.2 <i>Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych</i>	481 407 419	409 196 306	72 211 113

- c) **Pomoc stypendialna dla uczniów szczególnie uzdolnionych** (Poddziałanie 9.1.3 - projekty systemowe) poprzez realizację wojewódzkich programów pomocy stypendialnej dla uczniów szczególnie uzdolnionych (zwłaszcza w zakresie nauk matematycznych, przyrodniczych i technicznych), których niekorzystna sytuacja materialna stanowi barierę w rozwoju edukacyjnym.

Wszystkie województwa wskazały na potrzebę objęcia taką pomocą uczniów z terenów wiejskich i małych miast w celu wyrównania szans edukacyjnych. Wszystkie województwa określiły projektodawcę, kryteria przyznawania stypendium oraz jego wysokość. Stypendia wahają się w przedziale od 200 zł do 600 zł. Najwyższe stypendia są w czterech województwach: łódzkim, mazowieckim, śląskim i zachodniopomorskim.

Alokacja na ww. działania w latach 2007-2013 wynosi:

DZIAŁANIE	Alokacja (euro)		
	Ogółem	EFS	Środki krajowe
Poddziałanie 9.1.3 <i>Pomoc stypendialna dla uczniów szczególnie uzdolnionych</i>	31 500 000	26 775 000	4 725 000

Działanie 9.2 – „**Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego**” jest realizowane poprzez:

- diagnozowanie potrzeb edukacyjnych w obszarze szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami lokalnego i regionalnego rynku pracy,
- programy rozwojowe szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe, ukierunkowane na zmniejszanie dysproporcji w osiągnięciach uczniów w trakcie procesu kształcenia oraz podnoszenie jakości procesu kształcenia.

We wszystkich województwach przewidziano do realizacji wszystkie formy wsparcia określone w Szczegółowym Opisie Priorytetu IX dla Działania 9.2. Wszystkie województwa wskazywały na potrzebę wprowadzenia innowacyjnych kierunków kształcenia obejmujących nowe technologie i wymagania współczesnego rynku pracy.

Alokacja na ww. Działanie w latach 2007-2013 wynosi:

DZIAŁANIE	Alokacja (euro)		
	Ogółem	EFS	Środki krajowe
Działanie 9.2 <i>Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego</i>	515 687 204	438 334 123	77 353 081

Działania 9.3 – „Upowszechnienie formalnego kształcenia ustawicznego” jest realizowane poprzez:

- a) kampanie informacyjne w zakresie: korzyści płynących z formalnego podwyższania lub uzupełniania posiadanych kwalifikacji oraz potrzeb regionalnego lub lokalnego rynku pracy w tym zakresie,
- b) programy formalnego kształcenia ustawicznego skierowane do osób dorosłych zainteresowanych uzupełnieniem lub podwyższeniem swojego wykształcenia i kwalifikacji ogólnych i zawodowych,
- c) programy formalnego potwierdzania kwalifikacji ogólnych i zawodowych zdobytych w sposób pozaformalny (wsparcie dla osób, które deklarują chęć przystąpienia do egzaminu zewnętrznego i potwierdzenia posiadanych kwalifikacji),
- d) usługi doradcze w zakresie wyboru ścieżki kształcenia formalnego (lub uzupełniania wykształcenia i kwalifikacji formalnych) w kontekście potrzeb regionalnego lub lokalnego rynku pracy,
- e) wsparcie dla placówek kształcenia ustawicznego, praktycznego i doskonalenia zawodowego w zakresie kształcenia formalnego.

W 12 województwach przewidziano do realizacji wszystkie formy wsparcia określone w Szczegółowym Opisie Priorytetu IX dla Działania 9.2. Województwa kujawsko-pomorskie, lubelskie, łódzkie i opolskie wybierały przeważnie trzy pierwsze formy wsparcia zawarte w Szczegółowym Opisie Priorytetu IX.

Alokacja na ww. Działanie w latach 2007-2013 wynosi:

DZIAŁANIE	Alokacja (euro)		
	Ogółem	EFS	Środki krajowe
Działanie 9.3 <i>Upowszechnienie kształcenia ustawicznego w formach szkolnych</i>	184 812 755	157 090 842	27 721 913

Działanie 9.4 – „Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty” jest realizowane poprzez:

- a) studia podyplomowe i kursy doskonalące dla nauczycieli w zakresie zgodnym z lokalną i regionalną polityką edukacyjną (w tym przygotowanie do nauczania drugiego przedmiotu lub rodzaju prowadzonych zajęć),
- b) studia podyplomowe, kursy i szkolenia oraz inne formy podwyższania kwalifikacji pracowników placówek kształcenia ustawicznego, praktycznego i doskonalenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu,
- c) studia wyższe dla nauczycieli zainteresowanych podwyższeniem lub uzupełnieniem posiadanego wykształcenia,
- d) studia podyplomowe i kursy doskonalące dla nauczycieli i pracowników administracji oświatowej w zakresie organizacji, zarządzania, finansowania oraz monitoringu działalności oświatowej,
- e) programy przekwalifikowania nauczycieli szkolnych w związku ze zmieniającą się sytuacją demograficzną (niż szkolny) w kierunku kształcenia ustawicznego (osób dorosłych).

W 15 województwach przewidziano do realizacji wszystkie formy wsparcia określone w Szczegółowym Opisie Priorytetu IX dla Działania 9.4. W województwie kujawsko-pomorskim nie będą realizowane programy przekwalifikowania nauczycieli szkolnych w związku ze zmieniającą się sytuacją demograficzną (niż szkolny) w kierunku kształcenia ustawicznego (osób dorosłych).

Alokacja na ww. Działanie w latach 2007-2013 wynosi:

DZIAŁANIE	Alokacja (euro)		
	Ogółem	EFS	Środki krajowe
<i>Działanie 9.4 Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty</i>	96 877 655	82 346 007	14 531 648

Działania 9.5 – „Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich” jest realizowane poprzez:

- a) tworzenie i wsparcie działalności inicjatyw ukierunkowanych na pobudzenie świadomości środowisk lokalnych i ich zaangażowanie w działania na rzecz rozwoju edukacji na terenach wiejskich i podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich,
- b) projekty przyczyniające się do podnoszenia poziomu wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców obszarów wiejskich oraz rozwoju usług edukacyjnych na tych obszarach,

c) działania informacyjno – promocyjne, szkoleniowe, doradcze podnoszące świadomość mieszkańców obszarów wiejskich w zakresie korzyści płynących z kształcenia i szkolenia. W każdym województwie przewidziano realizację wszystkich form wsparcia, określonych w Szczegółowym Opisie Priorytetu IX dla Działania 9.5.

Alokacja na ww. Działanie w latach 2007-2013 wynosi:

DZIAŁANIE	Alokacja (euro)		
	Ogółem	EFS	Środki krajowe
<i>Działanie 9.5 Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich</i>	150 000 000	127 500 000	22 500 000

Zarówno działania, jak też wydatki są zróżnicowane w poszczególnych województwach. Najwyższą kwotę wydatków na wszystkie działania zaplanowały województwa: mazowieckie i dolnośląski, natomiast najniższe kwoty: opolskie, świętokrzyskie, podkarpackie i lubuskie. Wynika to ze specyfiki regionu, liczby mieszkańców oraz wielkości województwa. Największe różnice są zauważalne pod względem liczby ośrodków przedszkolnych, które mają być objęte pomocą. W Poddziałaniu 9.1.1 najwięcej ośrodków przedszkolnych zostanie objętych w województwie woj. dolnośląskim (34) i śląskim (32), najmniej w lubuskim (6), zachodniopomorskim i świętokrzyskim (po 7) oraz podlaskim (8).

Zróżnicowana jest również wysokość stypendiów, przyznawanych w ramach Poddziałania 9.1.2. – od 200 zł do 600 zł miesięcznie. Najwyższe stypendia są przyznawane w czterech województwach: łódzkim, mazowieckim, śląskim i zachodniopomorskim.

Załączniki nr 2

Przygotowane akty prawne wprowadzające zmiany w systemie edukacji

2A. Obowiązujące:

- 1) rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli (*Dz. U. Nr 214, poz. 1580*),
- 2) ustawa z dnia 6 grudnia 2007 r. o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela (*Dz. U. Nr 247, poz. 1821*),
- 3) rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 stycznia 2008 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania (*Dz. U. Nr 7, poz. 38*),
- 4) rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 stycznia 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe i godziny doraźnych zastępstw dla nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzonych przez organy administracji rządowej (*Dz. U. Nr 17, poz. 103*),
- 5) rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli, ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagradzania za pracę w dniu wolnym od pracy (*Dz. U. Nr 42, poz. 257*),
- 6) rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zasad wydawania oraz wzorów świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych, sposobu dokonywania ich sprostowań i wydawania duplikatów, a także zasad legalizacji dokumentów przeznaczonych do obrotu prawnego z zagranicą oraz zasad odpłatności za wykonywanie tych czynności (*Dz. U. Nr 67, poz. 412*),

- 7) rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 kwietnia 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (*Dz. U. Nr 72, poz. 420*),
- 8) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 maja 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie form i zakresu finansowego wspierania organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w publicznych szkołach i placówkach (*Dz. U. Nr 94, poz. 598*),
- 9) rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 czerwca 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania (*Dz. U. Nr 104, poz. 667*),
- 10) rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 czerwca 2008 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach: górnik eksploatacji podziemnej, górnik odkrywkowej eksploatacji złóż, monter instalacji gazowych, monter instrumentów muzycznych, monter sieci komunalnych, stolarz, technik hydrolog, technik instrumentów muzycznych, technik meteorolog, technik papiernictwa (*Dz. U. Nr 129, poz. 825*),
- 11) rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 lipca 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (*Dz. U. Nr 144, poz. 903*),
- 12) ustawa z dnia 25 lipca 2008 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty, ustawy – Karta Nauczyciela oraz ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (*Dz. U. Nr 145, poz. 917*),
- 13) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy finansowej dzieciom i uczniom na zakup podręczników (*Dz. U. Nr 147, poz. 931*),
- 14) rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (*Dz. U. Nr 159, poz. 992*),
- 15) rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 4 września 2008 r. w sprawie Kapituły do Spraw Profesorów Oświaty (*Dz. U. Nr 163, poz. 1017*).

2B. Projekty w finalnej fazie prac legislacyjnych:

- 1) projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych,
- 2) projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli,
- 3) projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci,
- 4) projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie sposobu i trybu organizowania indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży,
- 5) projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych,
- 6) projekt rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie szczegółowych warunków dofinansowania programów wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży w 2008 r., warunków jakie muszą spełniać te programy, podmiotów dokonujących oceny programów oraz sposobu i trybu wyboru programów, którym zostanie udzielone dofinansowanie.

2C. Projekty na zaawansowanym etapie prac legislacyjnych:

- 1) projekt ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw,
- 2) projekt ustawy o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela,
- 3) projekt ustawy o zmianie ustawy o działach administracji rządowej,
- 4) projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół,

- 5) projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji,
- 6) projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych,
- 7) projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie publicznych placówek kształcenia ustawicznego, publicznych placówek kształcenia praktycznego oraz publicznych ośrodków dokształcania i doskonalenia zawodowego,
- 8) projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu wspomagania nauczania języka polskiego, historii, kultury polskiej oraz innych przedmiotów nauczanych w języku polskim wśród Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą,
- 9) projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zakresu i warunków przyznawania świadczeń przysługujących nauczycielom polskim skierowanym lub delegowanym do pracy za granicą,
- 10) projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach: betoniarz-zbrojarz, fryzjer, kamieniarz, malarz-tapicer, ślusarz, technik, geolog, technik usług fryzjerskich, technik usług kosmetycznych, technik włókienniczych wyrobów dekoracyjnych, zdun,
- 11) projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach: cieśla, elektryk, opiekunka środowiskowa, opiekun w domu pomocy społecznej, posadzkarz, renowator zabytków architektury, technik elektryk, technik leśnik, technik prac biurowych, technik wiertnik,
- 12) projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach: elektromechanik, górnik eksploatacji otworowej, korektor i stroiciel instrumentów muzycznych, krawiec, mechanik precyzyjny, pszczelarz, technik górnictwa otworowego, technik informatyk, technik rachunkowości, zegarmistrz,
- 13) projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach: garbarz skór, kelner, kowal, lakiernik, mechanik automatyki przemysłowej i urządzeń precyzyjnych, monter elektronik,

monter mechatronik, operator urządzeń przemysłu chemicznego, technik informacji naukowej, technik obuwnik,

- 14) projekt rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej zmieniającego rozporządzenie w sprawie standardów wymagań będących podstawą przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe.

2D. Projekty, nad którymi zakończono prace koncepcyjne:

- 1) projekt rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych,
- 2) projekt rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie w sprawie zasad wydawania oraz wzorów świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych, sposobu dokonywania ich sprostowań i wydawania duplikatów, a także zasad legalizacji dokumentów przeznaczonych do obrotu prawnego z zagranicą oraz zasad odpłatności za wykonywanie tych czynności,
- 3) projekt rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania i podręczników oraz cofania dopuszczenia.